

**Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра туристичного бізнесу та рекреації**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
РОЗРОБКА ТА ПРОСУВАННЯ ТУРУ «КАНЬЙОНАМИ УКРАЇНИ»**

Здобувача/ки Анастасії БАЛІЦЬКОЇ
Крівник/ки Ірина КАЛМИКОВА

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від 07.06.2022 р., протокол № 11.

Завідувач кафедри ТБтаР _____ Олена МЕЛІХ

Одеса - 2022 рік

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
(ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ)

Факультет	Технології вина та туристичного бізнесу
Кафедра	Туристичного бізнесу та рекреації
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Міжнародний туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри ТБтаР

Олена МЕЛІХ

11 лютого 2022 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Анастасія БАЛІЦЬКА

1. Тема роботи «Розробка та просування туру «Каньйонами України»

Затверджена наказом академії від «03» листопада 2021 р. наказ № 921-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи «01» червня 2022 р.

3. Вихідні дані роботи

Наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, монографії, підручники, навчальні посібники, законодавчі та нормативні акти, положення, Закони України, Укази президента України, первинні документи, звіти туристичних підприємств, статистична звітність.

4. Перелік питань, які потрібно розробити

РОЗДІЛ 1. Каньйони як унікальна пам'ятка природи і об'єкт туристичної привабливості.

РОЗДІЛ 2. Оцінка рекреаційного і туристичного потенціалу каньйонів України.

РОЗДІЛ 3. Розробка та просування туру «Каньйонами України».

5. Перелік графічного матеріалу

Презентація до кваліфікаційної роботи бакалавра (28 слайдів)

6. Консультанти по роботі із зазначенням розділів роботи (для кваліфікаційної роботи бакалавра)

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 3	В'ячеслав ІВАНЧЕНКОВ	11.02.2022	06.06.2022

7. Дата видачі завдання 11.02.2022

Керівник/ки _____ Ірина КАЛМИКОВА

Завдання прийняв/ла до виконання _____ Анастасія БАЛІЦЬКА

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи
1.	Пошук об'єкту дослідження, обґрунтування теми кваліфікаційної роботи бакалавра та погодження її з керівником	03.11.2021р.- 01.03.2022р.
2.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	01.03.2022р. - 01.04.2022р.
3.	Виконання першого розділу кваліфікаційної роботи бакалавра	01.04.2022р.- 20.04.2022р.
4.	Виконання другого розділу кваліфікаційної роботи бакалавра	20.04.2022р.- 05.05.2022р.
5.	Виконання третього розділу кваліфікаційної роботи бакалавра	05.05.2022р.- 20.05.2022р.
6.	Узагальнення результатів досліджень та написання висновків та пропозиції	20.05.2022р. – 01.06.2022р.
7.	Укладання списку використаних джерел	02.06.2022р.
8.	Упорядкування додатків до роботи	03.06.2022р.
9.	Написання презентації та буклету	05.06.2022р.
10.	Оформлення роботи та одержання відгуку керівників	10.06.2022р.
11.	Одержання рецензії	14.06.2022р.
12.	Захист кваліфікаційної роботи бакалавра перед екзаменаційною комісією	.20.06.2022р.

Здобувач/ка _____ Анастасія БАЛІЦЬКА

Керівник/ки _____ Ірина КАЛМИКОВА

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу бакалавра

Робота містить 84 сторінок, 7 таблиць, 14 рисунків, список літератури з 67 найменувань.

Метою роботи є аналіз пропозицій турів по каньйонах на світовому ринку, оцінка рекреаційного і туристичного потенціалу каньйонів України та покращення організації та просування туру «Каньйонами України».

Завданням роботи передбачено: дати характеристику каньйонам як унікальної пам'ятки природи і об'єктам туристичної привабливості; здійснити науково - теоретичні обґрунтування каньйонів як унікальної пам'ятки природи і об'єкту туристичної привабливості: основні визначення та поняття; вивчити історичні та регіональні особливості розвитку туризму у каньйонах; проаналізувати та дослідити найвідоміші каньйони світу та їх цінність як об'єктів туризму; проаналізувати пропозиції турів на світовому ринку; оцінити рекреаційний і туристичний потенціал каньйонів України: охарактеризувати каньйони України, вивчити види туристично-рекреаційної діяльності в каньйонах України, розглянути пропозиції щодо покращення організації турів до каньйонів; розробити маршрут, технологічну карту та програму туру «Каньйонами України», обґрунтувати впровадження інноваційних цифрових технологій як основи просування туру «Каньйонами України»; зробити розрахунок вартості туру «Каньйонами України».

Об'єктом аналізу, узагальнень і дослідження є процес розвитку туризму у каньйонах.

За результатами виконаної роботи сформульовані шляхи покращення організації та просування туру «Каньйонами України».

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності суб'єктів туристичного бізнесу.

Рік захисту роботи – 2022р.

THE SUMMARY

for a bachelor's degree

The qualifying work of the bachelor contains 84 pages, 7 tables, 14 figures, the list of the literature from 67 names.

The aim of the work is to analyze the offers of canyon tours on the world market, assess the recreational and tourist potential of the canyons of Ukraine and improve the organization and promotion of the tour "Canyons of Ukraine".

The objectives of the work are: to characterize the canyons as a unique natural monument and objects of tourist attraction; to carry out scientific and theoretical substantiation of canyons as a unique monument of nature and object of tourist attraction: basic definitions and concepts; to study historical and regional features of tourism development in canyons; analyze and explore the world's most famous canyons and their value as tourism sites; analyze tour offers on the world market; to assess the recreational and tourist potential of the canyons of Ukraine: to characterize the canyons of Ukraine, to study the types of tourist and recreational activities in the canyons of Ukraine, to consider proposals to improve the organization of tours to the canyons; to develop a route, a technological map and a program of the Canyons of Ukraine tour, to substantiate the introduction of innovative digital technologies as a basis for promoting the Canyons of Ukraine tour; to calculate the cost of the tour "Canyons of Ukraine".

The object of analysis, generalization and research is the process of tourism development in the canyons.

Based on the results of the work done, ways to improve the organization and promotion of the tour "Canyons of Ukraine" were formulated.

The obtained results can be used in the practical activities of tourism businesses.

Year of work protection - 2022.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 Каньйони як унікальна пам'ятка природи і об'єкт туристичної привабливості.....	10
1.1 Поняття «каньйонів», їх види та фізико-географічні характеристики.....	10
1.2 Найвідоміші каньйони світу та їх цінність як об'єктів туризму.....	15
1.3 Аналіз пропозицій турів по каньйонах на світовому ринку.....	26
Висновки до 1 розділу.....	31
РОЗДІЛ 2 Оцінка рекреаційного і туристичного потенціалу каньйонів України.....	33
2.1. Загальна характеристика каньйонів України.....	33
2.2. Види туристично-рекреаційної діяльності в каньйонах України ...	41
2.3 Пропозиції щодо покращення організації турів до каньйонів.....	47
Висновки до 2 розділу.....	58
РОЗДІЛ 3 Розробка та просування туру «Каньйонами України».....	60
3.1. Маршрут, технологічна карта та програма туру «Каньйонами України».....	60
3.2 Впровадження інноваційних цифрових технологій як основи просування туру «Каньйонами України».....	68
3.3. Розрахунок вартості туру «Каньйонами України».....	74
Висновки до 3 розділу.....	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми. На нашій планеті існує величезна кількість річкових каньйонів. Ці унікальні природні об'єкти здавна привертали до себе увагу людини, оскільки окрім транспортного, вони мали ще й стратегічне значення. Нині ж багато каньйонів стали місцями масового відвідування туристами, причому історія активного використання каньйонів річок у туризмі охоплює не одне десятиліття. Це стосується в першу чергу активних видів відпочинку та спортивного туризму. І хоча з кожним роком популярність каньйонів серед любителів природи та туристів-екстремалів зростає, багато які з цих природних об'єктів все ще залишаються для туристів невідомими.

Як відомо, можливості розвитку туризму визначаються природними та соціально-економічними умовами, а також рівнем розвитку туристської інфраструктури. Звичайно, включення каньйонів до програм турів передбачає відповідне облаштування території (прокладання під'їзних шляхів, обладнання оглядових майданчиків, прокладання стежок із вказівниками тощо). Але можливості розвитку туризму у каньйонах (а цей туризм є природно-орієнтованим) визначаються в першу чергу природними умовами території їхнього розташування та, власне, характеристиками самих каньйонів. З цим і пов'язана актуальність досліджень, спрямованих на вивчення природно-туристського потенціалу каньйонів.

Аналіз публікацій у наукових та науково-популярних виданнях показав, що каньйони та каньйоноподібні річкові долини, їхнє походження та особливості будови представляють науковий інтерес для географів, геологів, гідрологів. Але здебільшого відомості про ці унікальні пам'ятки природи фрагментарні. Серед робіт є й такі, що висвітлюють різні аспекти використання каньйонів, зокрема і в туризмі. Більше інформації про конкретні каньйони можна знайти на офіційних web-сайтах національних парків, у

межах територій яких розташовуються каньйони, залучені до туристичної діяльності.

Метою дослідження було ознайомлення з головними тенденціями розвитку туризму у каньйонах задля визначення основних рис каньйонів як об'єктів туризму і покращення організації та просування туру «Каньйонами України».

Завданням роботи передбачено: дати характеристику каньйонам як унікальної пам'ятки природи і об'єктам туристичної привабливості; вивчити історичні та регіональні особливості розвитку туризму у каньйонах; проаналізувати та дослідити найвідоміші каньйони світу та їх цінність як об'єктів туризму; проаналізувати пропозиції турів на світовому ринку; оцінити рекреаційний і туристичний потенціал каньйонів України; охарактеризувати каньйони України, вивчити види туристично-рекреаційної діяльності в каньйонах України, розглянути пропозиції щодо покращення організації турів до каньйонів; розробити маршрут, технологічну карту та програму туру «Каньйонами України», обґрунтувати впровадження інноваційних цифрових технологій як основи просування туру «Каньйонами України»; зробити розрахунок вартості туру «Каньйонами України».

Об'єктом аналізу, узагальнень і дослідження є процес розвитку туризму у каньйонах.

Предмет дослідження – розробка та просування туру «Каньйонами України».

Матеріали дослідження. У роботі використовувалася інформаційна база щодо розвитку туристичного ринку в Україні та світі, відвідування каньйонів. Інформаційну базу дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, фахівців з проблем та перспектив розвитку туристичного ринку, а саме відвідування каньйонів, чинне законодавство, дані державної служби статистики України, результати власних досліджень.

Методами дослідження є загальнонаукові методи, а саме: абстрактно-логічний, діалектичний, монографічний, математико-статистичний,

порівняльний аналіз і синтез, системного та процесного підходу.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у обґрунтуванні практичних рекомендацій з покращення організації та просування туру «Каньйонами України».

Основні положення та результати наукової роботи доповідались, обговорювались і отримали позитивну оцінку на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт «Туристичні перлини України» в Уманському національному університеті садівництва (2021р.). За результатами нагороджена дипломом I ступеня (Додаток А)

Робота складається з вступу, 3 розділів, висновків. Містить 84 сторінок тексту, 14 рисунків, 7 таблиць. Список джерел включає 67 найменувань літератури.

РОЗДІЛ 1

КАНЬЙОНИ ЯК УНІКАЛЬНА ПАМ'ЯТКА ПРИРОДИ І ОБ'ЄКТ
ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

1.1 Поняття «каньйонів», їх види та фізико-географічні характеристики

Каньйон (ісп. cañón - глибока ущелина) - ерозійна форма рельєфу, глибока долина між кручами, зазвичай вимита річкою. На відміну від ущелини, переважно все дно каньйону зайнято руслом річки.

Більшість каньйонів утворюються в результаті слабкості бокової довгострокової річкової ерозії від рівня плато, при наявності сильної глибинної ерозії. Причиною слабкості бокової ерозії може бути або сухість клімату, або водопроникність порід (пісковиків, вапняків, лесів), що поглинають вологу дощів і зменшують плоскісний стік схилами долин. Кручі формуються, через те, що гірські породи, які залишилися на стінах долини, в меншій мірі піддаються річковій ерозії та дії вивітрювання. Часто ці породи стійкіші, ніж ті, що вимиваються.

Каньйони - звичайні форми рельєфу в безводних областях, і рідко трапляються у гумідному кліматі, тому що нахил має менший ефект у безводних зонах. Стіни каньйонів часто утворюються із стійкіших пісковиків або граніту. В областях, складених горизонтально залягаючими породами різної густини, в каньйонів виникає ступінчастість схилів. Інколи у гирлах річок формуються підводні каньйони.

Слово «каньйон» іспанського походження (cañón). Це слово загалом використовується стосовно таких утворень в Америці, тоді як слово «ущелина» звичніше в Європі, Австралії та Азії, хоча обидва слова можуть використовуватися у будь-якому місці.

Найвідоміші каньйони - Великий Каньйон на річці Колорадо в Аризоні (США), завглибшки до 1800 м і завдовжки близько 380 км. На південному заході США каньйони - важливі археологічні пам'ятки, позаяк на їхніх схилах було багато поселень, особливо народів Пуебло. На Кавказі - на річках Бзибь,

Сулак (Сулацький каньйон); у Середній Азії - верхів'я Аму-Дар'ї (Пяндж і Язгулем).

Іноді великі річки пробігають каньйоном у результаті поступового геологічного підйому рівнини. Такі річки практично не можуть змінювати своє русло. Відомі приклади – річки Колорадо і Снейк на північному заході США. Каньйони часто формуються у вапнякових породах. Вапняк певною мірою розчинний, тому в скелях формуються мережі печер. Коли вони руйнуються, залишається каньйон, наприклад у пагорбах Мендип у графстві Сомерсет і Йоркширських Долинах у Йоркширі (Англія).

В Україні найвідомішим каньйоном є Великий каньйон Криму. Каньйоноподібний вигляд мають окремі ділянки річкових долин у Кримських горах (Чорна річка, Кача й інші) та в Українських Карпатах (верхів'я Чорного і Білого Черемошу та інші). У рівнинній частині України каньйоноподібною є долина Дністра від села Нижніва до міста Могилева-Подільського - Дністровський каньйон. Існують теж каньйони в долині Ужа біля міста Коростеня, Случі біля міста Новограда-Волинського, Тетерева біля села Дениші (Житомирська область), і на деяких річках центральної України.

Каньйоноподібні ділянки долин мальовничі, деякі з них є природо - заповідними об'єктами, наприклад Національний природний парк «Дністровський каньйон» [1].

Коли річка прорізає стійкі породи, утворюючи глибоку V-подібну долину з крутими стінами, це призводить до утворення каньйону. Каньйони зазвичай виникають у верхній течії річки, де річка має потужний і швидкий струм, що дозволяє річці копатися глибоко в долину.

Ерозія плато або гір, утворених річкою, що прорізає скелі через геологічні часові рамки, призводить до утворення каньйону. Річки мають природну тенденцію до ерозії поверхонь, що лежать під її рівнем води, щоб забезпечити більш плавний потік води. Як правило, річка продовжує прорізати нижню скелю, поки річка не досягне рівня висоти, що є такою ж висотою, що і водоймище, в яке стікає річка.

Вітер і вода з річок руйнують менш стійкі породи, як сланці з русла річки і берегів. Морозостійкість в річках, що утворюють каньйони на більших висотах, також сприяє ерозійному процесу. Тут вода потрапляє в тріщини і щілини гірських порід і замерзає в періоди низької температури. Кристали льоду, що утворилися між скелями, розсовують скелі і призводять до руйнування порід. Більш тверді товщі порід, які зазвичай виготовляються з граніту або пісковика, утворюють стіни каньйону, оскільки він стійкий до процесів вивітрювання.

Каньйони поширені в районах вапнякових скель, оскільки вапняк є певною мірою розчинним (легко розчиняється). Таким чином, гілки річки спочатку виділяють печерну систему в вапняковому ліжку. Зрештою, стіни печер та стелі руйнуються в результаті утворення каньйону.

Каньйон - слово іспанського походження з тим же значенням. Термін «каньйон» в основному використовується в Північній Америці, тоді як термін «ущелина» і «яр» більш популярні в Європі та Океанії. У Канаді яр відноситься до більш лісистої і відкритої долини, в той час як ущелина відноситься до більш вузької форми рельєфу. У Сполучених Штатах термін каньйон більш популярний на південному заході країни і ущелині на північному заході.

Розглянемо види каньйонів:

1. Каньйон типу гір - каньйони гірського типу виникають, коли річки розрізають гори між горами. Каньйон Прово в Юті є прикладом каньйону гірського типу.
2. Бокс - каньйон - каньйони, що мають отвір лише на одному кінці, називаються каньйонами.
3. Слот Каньйон - це вузькі каньйони з гладкими стінами.
4. Каньйон підводних човнів - долини нахилу на континентальному схилі відомі як підводні каньйони. Підводні зсуви і мутні потоки зазвичай викликають утворення таких каньйонів [2].

Каньйони – це місця, які приваблюють мандрівників з усього світу. Однак не кожен знає про особливості їх походження. Чому ж каньйони є настільки цікавими для любителів природних ландшафтів і гострих відчуттів? Які каньйони завоювали найбільшу популярність серед туристів?

Каньйон – це річкова долина з високими і крутими берегами. Зазвичай на його дні протікає сама річка. Але є ще один різновид каньйону, в якій дно не зайняте руслом річки, або зайнято ним не повністю. Такий тип каньйону називається ущелиною. Вони з'являються в результаті ерозії ґрунту і являють собою своєрідні провали в стрімких горах.

Іноді каньйони утворюються внаслідок ерозії ґрунту, іноді причиною їх виникнення є рух великих пластів землі. Велика кількість каньйонів розташована на території Сполучених Штатів Америки. Наприклад, це Гранд Каньйон, який багато років тому був утворений в руслі річки Колорадо.

Каньйон - це річкова долина зі стрімкими стінами. Завдяки безлічі спадів, вертикальних ділянок та водоспадів протягом століть поступово утворюються неймовірно красиві природні пейзажі. Для тих, хто цікавиться активним відпочинком, чудовою ідеєю може послужити такий вид, як каньйонінг. Цей тип активності поєднує в собі швидку ходьбу, спуск по мотузці, стрибки у воду, ковзання. В такому поході можна відкрити для себе всі таємниці величних річкових каньйонів [3].

Ущелина та каньйон взаємозамінні. У деяких країнах «ущелина» використовується для «каньйону» і навпаки. Слово "каньйон" широко використовується в США, а термін "ущелина" широко використовується в Європі.

У будь-якому випадку словник говорить, що каньйон - це глибока долина, що має круті сторони, а ущелина - це глибокий яр з рікою, що протікає через нього, або яр без річки. Це означає, що каньйон - це долина зі стрімкими сторонами, а ущелина - яр із річкою.

Каньйони сформувалися через тривалі періоди часу та часті ерозії з рівня плато. Круті скелі утворюються, оскільки ці тверді породи стійкі до ерозії або

будь-якого типу вивітрювання. Каньйони дуже поширені в посушливих регіонах порівняно з вологими. Більшість стін каньйону виконані з граніту та пісковика.

Гранд-Каньйон в Арізоні - типовий приклад великого каньйону. Він поставляється із середньою глибиною милі. Каньйон Yarlung Zangbo в Тибеті також є іншим відомим каньйоном.

Ущелини в основному утворюються через течію води або лави. Як і каньйони, стіни ущелин також виготовлені з пісковика та граніту. Є також ущелини, що мають вапнякові споруди, які сформували складні печерні системи.

Калі Гандакі, ущелини Палецьких озер, ущелина Нью-Рівер, ущелина річки Колумбія та ущелина озера Каньйон - одні з найвідоміших ущелин у світі. Є також підводні каньйони, які найбільше помічені в річках Конго та Амазонки [4].

Каньйони – це місця, які приваблюють мандрівників з усього світу. Однак не кожен знає про особливості їхнього походження. Чому ж каньйони є настільки цікавими для любителів природних ландшафтів та гострих відчуттів?

Каньйон - це річкова долина з високими та крутими берегами. Зазвичай на дні протікає сама річка. Але є ще один різновид каньйону, в якому дно не зайняте руслом річки, або зайняте ним не повністю. Такий тип каньйону називається ущелиною. Вони з'являються в результаті ерозії ґрунту і є своєрідними провалами у вертикальних горах.

Іноді каньйони утворюються внаслідок ерозії ґрунту, іноді причиною їх виникнення є рух великих пластів землі.

Слово «каньйон» використовують у комп'ютерній термінології. Примітно, що слово «каньйон» застосовується в області, дуже далекої від географії. Наприклад, комп'ютерний термін "Каньйон" означає процесори сімейства Intel Device Canyon. Питання «що таке каньйони у материнських

платах» навряд чи звучатиме коректно. Адже Canyon сам є типом материнських плат – одним із найпопулярніших, на думку багатьох фахівців.

Гранд-Каньйон є одним із найглибших каньйонів у світі. Його прорізує річка Колорадо у товщі пісковиків, вапняків та сланців. Ці надзвичайні природні явища відбувалися протягом 10 мільйонів років. Зараз каньйон входить до списку Світової спадщини ЮНЕСКО і є однією з головних пам'яток США. Довжина каньйону - 446 кілометрів, ширина коливається від 6 до 29 кілометрів, а глибина досягає 1600 метрів.

На каньйоні для зручності побудовані оглядові майданчики, встановлено докладну карту місцевості, дотримано абсолютну чистоту парку, тому вражає вміння американців берегти свою природну красу. Великий каньйон також дуже добре досліджений вченими: у ньому вони виявили 4 геологічні ери Землі, багато скель та печер із багатими геологічними, біологічними та археологічними матеріалами [5].

Отже, "каньйон" широко використовується в США, а термін "ущелина" широко використовується в Європі.

Каньйон - це глибока долина, що має круті сторони, а ущелина - це глибокий яр з річкою, що протікає через нього, або яр без річки.

Каньйони формуються через тривалі періоди часу та часті ерозії з плато рівня. Круті скелі утворюються, оскільки ці тверді породи стійкі до ерозії або будь-якого типу вивітрювання.

Горги в основному утворюються через течію води або лави. Як і каньйони, стіни ущелин також виготовлені з пісковика та граніту. Є також ущелини, що мають вапнякові споруди, які сформували складні печерні системи [4].

1.2 Найвідоміші каньйони світу та їх цінність як об'єктів туризму

Найвідоміші каньйони світу:

1. Гранд-Каньйон (Арizona, США): один з найбільших каньйонів у світі і є надзвичайно популярним місцем для туристів, які відвідують США з усіх

куточків світу. Гранд-Каньйон глибиною в середньому 1600 метрів і має обсяг 4,17 трильйонів кубометрів. Це одне з семи природних чудес світу.

2. Ущелина Ярлунг Цангпо (Тибет, Китай): Книга рекордів Гіннесса фіксує ущелину Ярлунг Цангпо як найглибший у світі каньйон. Каньйон розташований в Тибетському автономному районі Китаю.

3. Ущелина Інда (Каракорам, Пакистан): Ущелина Інду також є одним з головних претендентів на титул найглибших каньйонів у світі і записана деякими як фактичний переможець титулу. Ущелина Інда розташована в місці злиття річок Інд і Гілгіт, де була побудована автомагістраль Каракорам.

4. Ущелина Кали Гандакі (Непал): за деякими заходами, ущелина Калі Гандакі також вважається найглибшим каньйоном у світі. Це ущелина річки Гандакі в Гімалаях Непалу.

5. Каньйон Котауасі і Каньйон Колка (Перу): ці каньйони розташовані на півдні Перу і є найглибшими в Америці.

6. Мідний каньйон (Chihauhaui, Мексика): цей каньйон довший і глибший, ніж Гранд-Каньйон.

7. Каньйон річки Риб (Намібія): найбільший каньйон Африки.

8. Гранд-Каньйон Гренландії (Гренландія): нещодавно відкритий попередній каньйон, розташований під крижаним покривом у Гренландії. Можливо, це найбільший каньйон у світі.

9. Долина Каперте (Новий Південний Уельс, Австралія): Розташована в Австралії, вона часто розглядається як другий найширший каньйон у світі [2].

Гранд-Каньйон в Арізоні та Каньйон Ярлунг - Цангбо в Тибеті - добре відомі каньйони.

Калі Гандакі, ущелини Палецьких озер, ущелина Нью-Рівер, ущелина річки Колумбія та ущелина озера Каньйон - одні з найвідоміших ущелин у світі [4].

Каньйон річки Тари — Чорногорія (рис. 1.1). Почнемо спуск із завертання і заглиблення в Каньйон річки Тари в Чорногорії (рис. 1.2), яка тече

досить глибоко. Це заглиблення було названо найглибшою річковою ущелиною в усій Європі. У найглибшому місці каньйон сягає 1300 метрів.

Рис. 1.1 - Каньйон річки Тари в Чорногорії

Рис. 1.2 - Міст через каньйон річки Тари

Розташований у Національному парку Дурмітор, Каньйон річки Тари знаходиться під захистом ЮНЕСКО, будучи частиною його Всесвітньої спадщини. Навіть із найвищих піків можна почути громоподібний звук більш ніж 40 водоспадів, що занурюються в цей дивовижний каньйон, який простягається аж на 82 кілометри [6].

Каньйон річки Блайд — Південна Африка. Каньйон річки Блайд (рис. 1.3) у Південній Африці не найбільший на Землі, але він справді має всі шанси бути названим найзеленішим. Його середня глибина — 762 метра, ущелина в 26 кілометрів завдовжки вкрита буйною субтропічною рослинністю, яка безперечно додає йому шарму. Найглибша частина каньйону - від вершини гори Меріпскоп вниз до устя — 1372 метри.

Рис. 1.3 - Каньйон річки Блайд в Південній Африці

На території Каньйону річки Блайд можна побачити найнеймовірніші африканські пейзажі. Крім того цей каньйон наповнений дивовижною фауною, включаючи всі п'ять видів південноафриканських приматів [6].

Мідний каньйон — Мексика. Цей каньйон знаходиться у Чихуахуа, Мексика, і він не єдиний — там є шість каньйонів, які своєю сукупністю й утворюють Мідний Каньйон (рис. 1.4). Barranca del Cobre, так він називається іспанською мовою в честь зеленого і мідно-червоного відтінку його стін.

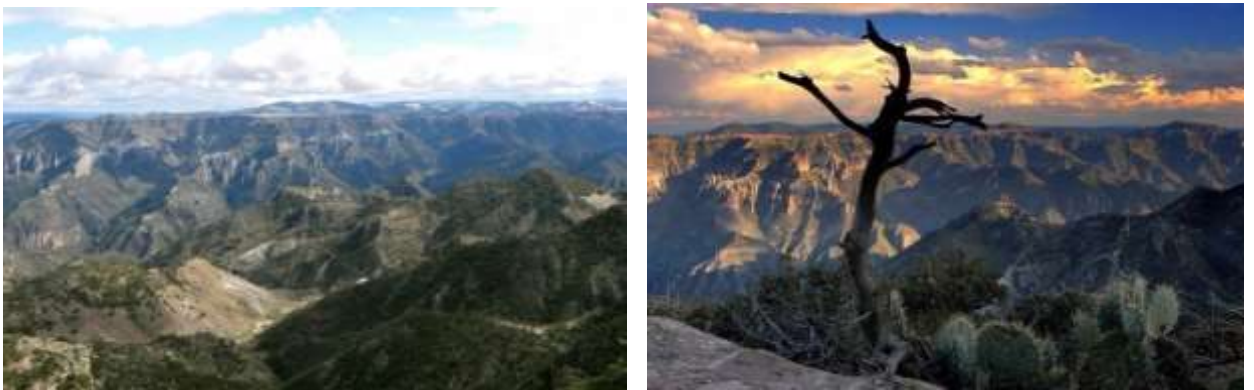

Рис. 1.4 - Мідний каньйон в Мексиці

Найглибший каньйон у системі, Barranca de Urique, йде вглиб на 1879 метрів. Мідний Каньйон багатий дикою природою, але, на жаль, зараз багато видів наражаються на небезпеку через вирубку лісу. Хотілося б сподіватися, що цим тваринам можна буде допомогти до того, як цей каньйон втратить одну зі своїх найважливіших складових [6].

Каньйон Котахуаші — Перу. У цьому переліку є кілька каньйонів, що знаходяться в Перу, і першим буде Каньйон Котахуаші (Cotahuasi) (рис. 1.5), який у своєму найглибшому місці різко опускається на глибину до 3535 метрів. Каньйон був вирізаний рікою Котахуаші між двома гірськими ланцюгами — Coropuna і Solimana.

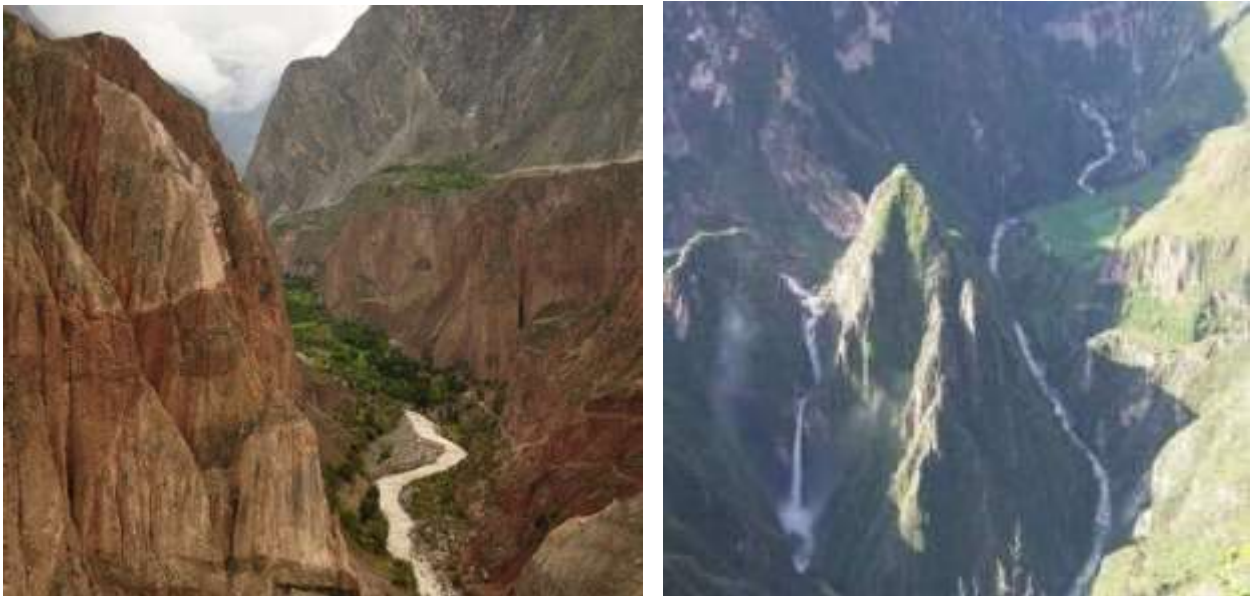

Рис. 1.5 - Каньйон Котахуаші в Перу

Пейзаж навколо Каньйону Котахуаші, захопливий і віддалений [6].

Каньйон Колка — Перу. Другий перуанський каньйон у списку — Каньйон Колка (рис. 1.6). Його глибина досягає 4160 метрів, це значне географічне чудо південного Перу — один із найглибших каньйонів у світі, якщо не найглибший з усіх існуючих. Каньйон Колка вдвічі перевищує за своєю глибиною Великий каньйон Арізони, і він також є одним із найбільш відвідуваних туристичних місць Перу.

Каньйон Колка славиться не тільки красивими пейзажами; він також є батьківщиною декількох відомих видів птахів і ссавців. До того ж, у долині є

місця розкопок, що датуються приблизно 6000 років, гарячі джерела, в яких можна відпочити і розслабитися і гейзер Infiernillo. Не дивно, що ці місця за рік обходить більше 120 000 туристів [6].

Рис. 1.6 - Каньйон Колка в Перу

Річковий рибний каньйон — Намібія (рис. 1.7). Найбільший каньйон в Африці. Цей гігантський річковий канал звивається по плато упродовж більш ніж 160 кілометрів. Каньйон скелястий, але незважаючи на це, він залишається популярним туристичним місцем, а все завдяки його неймовірним пейзажам. Сама ущелина близько 550 метрів у глибину, а в деяких місцях вона тягнеться на 27 кілометрів у ширину.

Рис. 1.7 - Річковий рибний каньйон в Намібії

Хоча річка Річкового Рибного каньйону більшу частину часу розділена на дрібні басейни, в кінці літа мандрівникам надається можливість споглядати раптові повені. Щороку в каньйоні проводиться марафон, який перевіряє бігунів своїми надзвичайно складними дорожніми умовами [6].

Великий каньйон — США (рис. 1.8). Цей каньйон, на відміну від поширеної думки, не найбільший у світі. Але все-таки він вважається найвідомішим каньйоном на планеті. В глибину він сягає 1828 метрів, а його протяжність — 445 кілометрів. Це величне місце — одне з Семи Чудес Світу Природи.

Геологи досі ведуть дебати про те, як Великий каньйон (рис. 1.9) почав формуватися. Найактуальніша теорія говорить про те, що 17 мільйонів років тому Колорадська Річка почала скорочувати свій шлях через багат шарові скелі і потім продовжила розширювати і поглиблювати канал, створюючи його сучасну конфігурацію.

Зараз Великий Каньйон відвідує близько п'яти мільйонів людей за рік, приїжджають туристи з усіх континентів.

Рис. 1.8 - Гранд-Каньйон в Арізоні

Рис. 1.9 - Великий каньйон в США

Ущелина Калі Гендекі — Непал (рис. 1.10). Річка Калі, яка проклала свій шлях через Ущелину Калі Гендекі в Непалі, ще давніша, ніж високий гімалайський гірський ланцюг, який її оточує. Річку назвали на честь індуїстської богині Калі; і її води чорні і похмурі через льодовиковий мул [6].

Точна глибина гігантської Ущелини Калі Гендекі обговорюється, тому що не всі згодні з висотою її краю. Однак, якби глибина була виміряна від найвищих піків з обох сторін і вниз до річки, то це був би найглибший каньйон у світі з глибиною приблизно 6800 метрів.

Рис. 1.10 - Ущелина Калі Гендекі в Непалі

Долина Каперті — Австралія (рис. 1.11). Далі звернемо свій погляд до Долини Каперті (Capertee) в Новому Південному Уельсі, Австралія. Цей величний каньйон є найбільшим в Австралії і відомий своїм бурхливим пейзажем. Через свій вік, Долина Каперті не така глибока як деякі інші каньйони в цьому переліку, але нестачу глибини вона заповнює своїм розміром. Долина Каперті на 1 кілометр ширше і на стільки ж довша, ніж Великий каньйон [6].

Починаючи з витoku, річка Каперті прорізає свій шлях через тріасову скелю, вік якої датується мільйонами років. У корінного населення Віраджурі є дуже обширна історія на цій землі, що показано в їх 2000-літньому гірському мистецтві. Тут було викопано безліч древніх скарбів — наприклад, алмази в занедбаних шахтах, виритих в схилі гори. Один дослідник знайшов 77 з дорогоцінних каменів за шість днів!

Рис. 1.11 - Долина Каперті в Австралії

Великий каньйон Ярлунг Тсангпо — Тибет (рис. 1.12). Високо в Гімалаях, починаючись біля священної гори Кейлеш, могутній каньйон закінчує свій шлях біля річки Брахмапутри в Північній Індії. Через середню глибину 4876 метрів навколо гір Namcha Barwa і максимальну глибину 6009 метрів, Великий каньйон Ярлунг Тсангпо часто вважають найглибшим каньйоном на Землі.

Вражає не лише глибина Ярлунг Тсангпо; цей обширний каньйон також простягається на 240 кілометрів через захоплюючий тибетський ландшафт.

Річка, що протікає через цей каньйон відома байдарочникам своїм непростим характером, через який вона заробила своє прізвисько «Річка Еверест» [6].

Рис. 1.12 - Великий каньйон Ярлунг Тсангпо в Тибеті

Майже у всіх каньйонах, задіяних у наданні туристсько-рекреаційних послуг, прокладені стежки із пішохідними маршрутами, обладнані оглядові майданчики. Наприклад, на території Великого каньйону Колорадо (США) прокладено густу мережу пішохідних, велосипедних маршрутів.

Заслуговує на увагу також Фіш-Рівер-каньйон (Намібія), який вважають другим за розмірами каньйоном у світі. Тут прокладена мережа туристичних маршрутів, це один із найбільш відвідуваних об'єктів у країні. Також тут проходить щорічний марафон - «Фіш-Рівер-каньйон ультрамарафон». Ще одним цікавим об'єктом є каньйон Блайд, що розташований у ПАР. Це третій в світі за розміром каньйон. Тут прокладена густа мережа пішохідних маршрутів, а також обладнані оглядові майданчики. Найглибшим у Європі вважають каньйон ріки Тари (Чорногорія). І хоча каньйон перетинають численні стежки, пішохідні маршрути є досить складними через особливості рельєфу території. Помилуватися краєвидами можна з оглядового майданчика. Особливістю каньйону Вінтгар (Словенія) є підвісні мости, якими прокладено пішохідний маршрут, що дає змогу в повній мірі помилуватися красою ущелини. Каньйон Лейташ в Австрії має свою особливість - тематичні пішохідні маршрути, розроблені спеціально для дітей. Королівський каньйон

в Австралії також має прокладені різні туристичні маршрути, які закінчуються оглядовими майданчиками.

Наприклад, в Великому каньйоні Колорадо популярністю серед туристів користуються маршрути, які можна подолати на конях, мулах, віслюках. У європейських каньйонах маршрути часто долають, пересуваючись на конях.

Найбільшого успіху в організації водного туризму досягли у Великому каньйоні Колорадо та Глен каньйоні (США), каньйоні річки Тара (Чорногорія), каньйоні Вінтгар (Словенія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні річки Соча (Словенія), каньйоні Матка (Македонія), каньйоні Кеprüлю (Туреччина) та багатьох інших.

Наприклад, досить розвинений рафтинг у Великому каньйоні Колорадо. Швидка течія і пороги притаманні річкам Нової Зеландії (каньйони Ватороа та Кайтуна), тому рафтинг тут дуже популярний. Розвивається рафтинг і в європейських каньйонах, наприклад у каньйоні Осумі (Албанія). Останнім часом стає популярним рафтинг і на коротких та бурхливих річках Японії (у каньйоні Мінакамі) та Туреччині (каньйон Кеprüлю).

Любителі активного відпочинку зможуть спробувати каякінг Великому каньйоні Колорадо (США), каньйоні річки Тара (Чорногорія), каньйоні Вінтгар (Словенія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні річки Соча (Словенія), каньйоні Матка (Македонія). Як це не дивно, але каякінг також можливий в крижаному каньйоні Гренландії.

Каньйонінг можливий у каньйонах Кельвін (Великобританія), Фунг Фе та Чахаре (Непал), Сьєра-де-Гуара (Іспанія), Невідіо та Тара (Чорногорія), Керенкалі (Індонезія), Камошіка та Нагішо (Японія), а також Ватороа та Кайтуна (Нова Зеландія.)

Умови для розвитку цих видів альпінізму та скелелазіння є у каньйоні річки Тара (Чорногорія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні Мапл (США), каньйон Пенітенте (США), каньйоні Кізіклі (Туреччина) та інших.

Найбільшого розвитку саме в каньйонах парапланеризму та дельтапланеризму, які є видами повітряного спорту досягли в США (Великий

каньйон Колорадо, Сухий каньйон, каньйон Зайон та Верхній каньйон). У Новій Зеландії дельтапланеризм можливий в каньйоні Свінгін, у Європі - у Великому каньйоні Вердон (Франція). [20]

1.3 Аналіз пропозицій турів по каньйонах на світовому ринку

Однією з основних характеристик глобалізації світового туристичного ринку є стійке зростання міжнародних туристичних прибуттів та надходжень від міжнародного туризму.

Тому розглянемо та проаналізуємо тури по каньйонах на світовому ринку. Найбільше пропозицій надають туроператори в напрямку американського континенту. Так, Американська компанія подорожей [60] пропонує 10-денний індивідуальний тур «Каньйонами США», який включає такі локації:

- Головний Національний парк – Гранд Каньйон;
- Долину Монументів – червоні стрімкі скелі, що стали символом Дикого Заходу;
- Каньйон Антилопи та оглядовий майданчик «Підкова» з видом на вигин ріки Колорадо;
- Парк Седону – країна червоного каміння;
- Штат Юта – монументальний Зайон Каньйон та Брайс Каньйон.

Родзинкою цього туру є гелікоптерна екскурсія над Гранд Каньоном протягом 35 хвилин, яка коштує 300 USD.

Туристичний оператор W. club пропонує тур в США: Вся Каліфорнія + Всі Каньйони та національні парки [59], як індивідуальні, так і групові тривалістю: 12 ночей / 13 днів. Вартість туру – від 2350 USD (табл. 1.1). Сюди входять наступні локації: Лос-Анджелес - Лас-Вегас - Сан-Франциско - Санта-Барбара - Йосеміті - Гранд Каньйон - Зіон Каньйон -

Долина Монументів - Каньйон Антилопи - Брайс Каньйон. Цей тур цікавий тим, що в ньому пропонується екскурсія на джипах до Каньйону Антилопи.

Таблиця 1.1

Вартість туру в США: Вся Каліфорнія + Всі Каньйони та національні парки

У вартість туру включено:	Сплачується додатково:
• розміщення у готелях 3*, 4*, 5*; • вхідні квитки за програмою; • транспорт та асистенція на весь період поїздки; • оглядова екскурсія Лос-Анджелесом 8 годин; • оглядова екскурсія Лас-Вегасом 4 години; • оглядова екскурсія Сан-Франциско 8 годин; • екскурсія каньйонами та національними парками; • відвідування аутлета + ваучери VIP-клубу з додатковими знижками; • сніданки у готелях.	• міжнародний переліт: Київ-Лос-Анджелес/Сан-Франциско-Київ від 750 USD; • екскурсія на джипах у Каньйон Антилопи від 65 USD; • чайові водіям та гідам від 35 USD; • медична страховка; • +1 ніч у Лос-Анджелесі – від 285 USD за номер Double без сніданку.

Вартість туру за одну особу від 2350 USD.

Тури по каньйонам Грузії (додаток Б) [61] пропонують туристичні оператори My Geo, "KOTE" та "Каліпсо Україна", а також туристична компанія "It-travel".

Компанія My Geo є туроператором Грузії з досвідом роботи на тур ринку понад 5 років, яка пропонує тури по каньйонам Грузії [61]. Компанія My Geo пропонує різні види турів по каньйонам, як індивідуальні, так і групові, для сімейного відпочинку та пропозиції для людей будь-якої вікової категорії.

Особливістю даних турів є не тільки відвідування каньйонів, а й спілкування та зближення з місцевими жителями, занурення в їх щоденне життя, традиції та культуру. Унікальність компанія My Geo на ринку туристичних послуг є те, що додано місцевий колорит буквально в кожен тур до каньйонів - це обіди в місцевих сім'ях, дегустації домашньої їжі, відвідування сімейних виноробень, спілкування з місцевими жителями.

Компанія My Geo пропонує відвідати такі каньйони:

1. Каньйон Мартвілі — один із найпопулярніших каньйонів у Грузії. Каньйон Мартвілі умовно розділений на дві частини - Верхній та Нижній. Любителі екстриму можуть покататися на човні. У Нижній частині каньйону Мартвілі знаходиться «басейн», де можна плавати та насолоджуватися красою навколишньої природи. Навіть у найспекотніший день вода тут прохолодна, тому місце дуже популярне влітку серед місцевих, які приїжджають у каньйон Мартвілі в надії сховатися від спеки. У несезон можна насолодитися усамітненням. Дістатися каньйону Мартвілі можна на громадському транспорті з Кутаїсі. Таксі до каньйону коштуватиме 50 GEL/19€.

2. Каньйон Окаце - другий за популярністю каньйон в західній частині Грузії. Вхід у каньйон Окаце платний - 5 GEL/1,90 € для дорослих та 3 GEL/1,13€ для дітей. Спустившись сходами (до каньйону Окаце ведуть 544 щаблі), де відкривається чудовий вид на каньйон Окаце. Пройтися вздовж каньйону Окаце можна вузьким мостом, який веде вгору на стежку. До місця можна дістатися на громадському транспорті, що прямує з Кутаїсі до Зеда-Горді (5 GEL/1,90 €), проте слід мати на увазі, що цей транспорт відходить з вокзалу рівно о 16:00. Також можна доїхати з Кутаїсі до Хоні та звідти до Зеда-Горді як на громадському транспорті, так і на таксі (30 GEL/11,40€).

3. Каньйон Дашбаші знаходиться в південній частині Грузії. Самим захоплюючим видовищем каньйону Дашбаші вважається стіна, що «плаче» — каскад невеликих водоспадів уздовж скель.

Цей тур цікавий тим, що в ньому пропонується покататися на човні вздовж каньйону Мартвілі з Верхньої частини та дістатися того водоспаду, який

спадає з висоти близько 12 метрів.

У туристичного оператора "КОТЕ" [62] пропонують різні програми відпочинку в Грузії. Один з найбільш насичених турів - груповий на 7 днів за маршрутом Тбілісі-Мцхета-Кахетія-Батумі-Гірська Аджарія-Уплісцихе-Гудаурі-Степанцмінда-Тбілісі. Під час поїздки групи з 15-30 чоловік заплановані як екскурсії в містах, так і відвідування каньйонів, а також вільний час для прогулянок вулицями і сувенірними базарчиками, а також "грузинські застілля" з живою музикою, винні дегустації і купання у водоспаді та морі. Родзинкою туру є відвідування печерного комплексу Уплісцихе. Тижнева програма коштує від 235 євро без авіаперельоту з людини.

До військових дій на території України 8-денна екскурсійна програма "Вся Грузія" з джип-туром в Казбегі з відвідуванням каньйонів коштувала від 475 євро з вильотом з різних міст України.

У туроператора "Каліпсо Україна" [63], який пропонує відвідувати каньйони Грузії популярний тижневий тур за маршрутом Тбілісі-Мцхета-Сигнахи-Боржомі-Бакуріані-Тбілісі коштує від 392 доларів, а тур "Вся Грузія за тиждень" за маршрутом Тбілісі-Мцхета-Кахетія: Гомборі, Цинандалі, Телаві, Сигнахи – Боржомі – Бакуріані – Ананурі – Гудаурі – Казбегі – Горі – Уплісцихе – Тбілісі коштує від 479 доларів.

В довоєнний стан на Україні туристична компанія "It-travel" [64] пропонувала автобусні тури в Грузію з виїздом з Києва, Харкова, Дніпра. Наприклад, в програмі 6-денної поїздки можна побачити столицю Тбілісі, відвідати екскурсії в Батумі, провести час в горах Гудаурі, відвідати каньйони Грузії та побувати на справжньому грузинському застіллі і відпочити на узбережжі Чорного моря. Вартість туру починається від 350 доларів з людини.

Туристична фірма «Олімпус» пропонує тури в Чорногорію від 470 євро [65]. Де передбачено екскурсії на каньйон річки Морача, каньйон річки Тара, каньйон річки Комарниця, монастир Морача (або Біоградське озеро), міст Джурджевича, Жабляк, Дурмітор та Чорне озеро. Найкрасивіша та найпопулярніша екскурсія серед туристів в Боко-Которську затоку, Міст

Джурджевича. Також поблизу мосту спеціально споруджені зіп-лайни, які дають можливість проїхатись над каньйоном вздовж мосту, що є родзинкою туру.

За бажанням можна спуститися на канаті через каньйон – Zip-Line. При бронюванні екскурсії можна вибрати який хочете політ:

1. Zip Line 350 метрів - політ над найглибшим каньйоном Європи. Спуск канатом, протяжністю 350 метрів. Дозволено дітям віком від 7 років. Зіплайн оплачується готівкою в автобусі - 10 євро.

2. Zip Line 824 метри - незабутній політ Zip Line над найглибшим каньйоном Європи. Спуск канатом, протяжністю 824 метрів. Дозволено дітям віком від 7 років. Вартість Zip Line 824 метри - 20 євро.

3. Zip Line 1050 метрів - найдовший політ Zip Line над найглибшим каньйоном Європи, протяжністю 1050 метрів. Зіплайн оплачується готівкою в автобусі.

Найбільший у Європі каньйон річок Тара і Морача вразить своїми неповторними краєвидами. А також можна спробувати рафтинг і пропливти вздовж цих швидких гірських рік.

Туристична компанія Американська компанія подорожей, туристичний оператори W. club, My Geo, "КОТЕ", "Каліпсо Україна", туристична компанія "It-travel", а також туристична фірма «Олімпус» [60 - 65] пропонують тури до каньйонів, які можуть бути як індивідуальними, так і груповими та авторськими. Найбільше туристів, які цікавляться каньйонами в США.

Вартість туру до каньйонів залежить від кількості днів туру, їх розташування та розваг. Досліджено, що найдорожчі тури в каньйони до США.

Висновки до 1 розділу

"Каньйон" широко використовується в США, а термін "ущелина" широко використовується в Європі.

Каньйон - це глибока долина, що має круті сторони, а ущелина - це глибокий яр з річкою, що протікає через нього, або яр без річки.

Каньйони формуються через тривалі періоди часу та часті ерозії з плато рівня. Круті скелі утворюються, оскільки ці тверді породи стійкі до ерозії або будь-якого типу вивітрювання.

Найбільшого успіху в організації водного туризму досягли у Великому каньйоні Колорадо та Глен каньйоні (США), каньйоні річки Тара (Чорногорія), каньйоні Вінтгар (Словенія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні річки Соча (Словенія), каньйоні Матка (Македонія), каньйоні Кеprüлю (Туреччина) та багатьох інших.

Досить розвинений рафтинг у Великому каньйоні Колорадо. Швидка течія і пороги притаманні річкам Нової Зеландії (каньйони Ватороа та Кайтуна), тому рафтинг тут дуже популярний. Розвивається рафтинг і в європейських каньйонах, наприклад у каньйоні Осумі (Албанія). Останнім часом стає популярним рафтинг і на коротких та бурхливих річках Японії (у каньйоні Мінакамі) та Туреччині (каньйон Кеprüлю).

Любителі активного відпочинку зможуть спробувати каякінг Великому каньйоні Колорадо (США), каньйоні річки Тара (Чорногорія), каньйоні Вінтгар (Словенія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні річки Соча (Словенія), каньйоні Матка (Македонія). Як це не дивно, але каякінг також можливий в крижаному каньйоні Гренландії.

Каньйонінг можливий у каньйонах Кельвін (Великобританія), Фунг Фе та Чахаре (Непал), Сьєра-де-Гуара (Іспанія), Невідію та Тара (Чорногорія), Керенкалі (Індонезія), Камошіка та Нагішо (Японія), а також Ватороа та Кайтуна (Нова Зеландія.)

Умови для розвитку цих видів альпінізму та скелелазіння є у каньйоні річки Тара (Чорногорія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні Мапл (США), каньйон Пенітенте (США), каньйоні Кізіклі (Туреччина) та інших.

Найбільшого розвитку саме в каньйонах парапланеризму та дельтапланеризму, які є видами повітряного спорту досягли в США (Великий каньйон Колорадо, Сухий каньйон, каньйон Зайон та Верхній каньйон). У Новій Зеландії дельтапланеризм можливий в каньйоні Свінгін, у Європі - у Великому каньйоні Вердон (Франція).

Туристична компанія Американська компанія подорожей, туристичний оператори W. club, My Geo, "КОТЕ", "Каліпсо Україна", туристична компанія "It-travel", а також туристична фірма «Олімпус» пропонують тури до каньйонів, які можуть бути як індивідуальними, так і груповими та авторськими. Найбільше туристів, які цікавляться каньйонами в США.

Вартість туру до каньйонів залежить від кількості днів туру, їх розташування та розваг. Досліджено, що найдорожчі тури в каньйони до США.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНОГО І ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАНЬЙОНІВ УКРАЇНИ

2.1. Загальна характеристика каньйонів України

Україна славиться своєю різноманітною природою і сприятливими кліматичними умовами. Наша країна має безмежні степи, густі ліси, величні гори, мальовничі озера, потужні річки і піщані моря.

Мало хто здогадується, що крім цього, Україна має великі каньйони, які не поступаються за красою американським.

Національний природний парк “Дністровський каньйон” та острів Ін-Янь (рис. 2.1).

Національний природний парк “Дністровський каньйон” створений згідно з указом Президента України № 96/2010 від 3 лютого 2010 року [21]. НПП “Дністровський каньйон” розташований на території Борщівського, Бучацького, Заліщицького та Монастириського районів Тернопільської області. [22]

- Є одним з семи чудес України.
- Найбільший каньйон в Україні.
- Довжина: 250 кілометрів.
- Види відпочинку: активний, екстремальний та пасивний: відвідування, зупинки з наметами, сплави по річці, рибальство, милування пейзажами.

В каньйоні є річка з нешвидкою течією, пишна рослинність по її берегах, безліч риби для рибного лову, практично непрохідні джунглі, відчуття незайманої людиною природи і чарівні села з добродушними і гостинними селянами.

Тут часто ведуться археологічні розкопки, а історичні знахідки селяни часто роблять прямо у дворах своїх будинків і в містах.

Клімат має свої особливості через циркуляцію повітряних мас і значна кількість сонячного тепла, тому його часто порівнюють з середземноморським.

Природа каньйону унікальна, заповідна. Нещодавно тут знайшли унікальну рослину - фіалку Джоя. Ця мила квітка відноситься до реліктових рослин, які уціліли тільки в глухих місцях румунських Карпат і на Балканах.

Одне з дивних місць на території Дністровського каньйону - острів Ін-Янь. Утворився у результаті повені у 1969 році. Острів названий так через свою вражаючу схожість з китайським символом Ін-Янь. Місце знаходження: на межі Тернопільської та Івано-Франківської областей біля села Литячі [22].

Рис.2.1. Картоschema національного природного парку "Дністровський каньйон"

Найцікавішою і найбільш живописною його ділянкою є відрізок довжиною 250 км між гірлами лівих допливів – Золотої Липи і Збруча (з прилеглими лісами, луками). Це, власне, і є Дністровський каньйон. Тут у вапняках берегів приховані карстові печери (відомо з десятків) і численні гроти. Вони важкодоступні. Особливо химерним видається їх вид з рівня річкового плеса. Невеликі водоспади, що падають з порослих мохом скель на схилах каньйону, мають місцеву назву "дівочі сльози". Краса їх незрівнянна! Окремі частини урвистих схилів (скель) нагадують швейцарський сир (все у дірках) – від виходів печер і гротів.

Це не єдина природна пам'ятка місцевості Дністра. Червона гора, Джуринський водоспад, Раковецький замок розташовані поблизу.

Місце знаходження: в межах Тернопільської, Хмельницької, Івано-Франківської та Чернівецької областей.

Буцький каньйон.

- Розташований на річці «Гірський Тікич».
- Гранітним породам, через які протікає річка - два мільярди років.
- Тут була збудована перша в Україні гідроелектростанція.
- Довжина: близько 2,5 км.
- Види відпочинку: екстремальний.

Серед скелелазів особливо популярний один з уступів каньйону - Скала Родіонова.

З каньйону відкриваються карколомні види. Внизу у води можна побачити руїни першої в Україні гідроелектростанції. Водоспад - Вир на самому початку каньйону. Річка там обривається з гранітної брили, утворюючи гучний двометровий водоспад. Біля нього у XIX столітті побудували великий водяний млин, від якої зараз залишилися тільки фрагменти.

Місце знаходження: Черкаська область, селище «Буки» Маньківського району.

Як дістатися: найзручніше на авто. Відстань від Києва менше 200 км. Також можна доїхати до Жашкова, а звідти вже маршруткою або автобусом до селища Буки (40 хвилин).

Готелів в селі Буки поки немає. Найближче місце з комфортними умовами проживання в селі Маньківка в 13 кілометрах від каньйону.

Тетеревський каньйон.

- Протікає річка Тетерів.
- Покритий лісом, де ростуть 500-річні дуби.
- Види відпочинку: активний.

Тут часто влаштовують сплави на байдарках. Уздовж неї, в с. Дениші, одне з улюблених місць скелелазів всієї країни. В околицях можна подивитися руїни парку Терещенко і замку Радомисль.

Місце знаходження: Житомирська область, село Дениші.

Як дістатися: доїхати до села Дениші з міста Житомира.

Каньйон річки Синюхи.

- Синюха - одна з найчистіших річок України.
- Тут гарний листяний ліс.
- Є місцева визначна пам'ятка - будівля старого водяного млина, побудованого у 19 столітті.

- Довжина річки: більше 100 кілометрів.
- Види відпочинку: пасивний, активний (пікніки, піші прогулянки).

Місце розташування: Кіровоградська область, поблизу села Тернівка.

Як дістатися: їхати по трасі Київ - Одеса, повернути біля міста Умань в сторону Новоархангельська. Від головної дороги село Тернівка знаходиться в 50 кілометрів. Краще добиратися до каньйону річки Синюхи власним транспортом або замовити екскурсію.

Коростишівські гранітні кар'єри.

- Інша назва: «Гранітний каньйон».
- Природна краса створена людськими руками.
- У 90-ті роки зі здобуттям Незалежності каньйон - кар'єр затопили.
- Навколо росте хвойний ліс.
- Тут граніт почали добувати у 19 столітті.
- Граніт має магматичне походження.
- Є припущення, що можливо на місці Коростишівського каньйону був вулкан.

● Граніт з Коростишівського кар'єру був використаний при вимощенні двору Маріїнського палацу та при побудові сходинок Верховної Ради.

- Вид відпочинку: активний, пасивний (можна пограти фрісбі - перекинути диск з лівого боку кар'єру на правий; альпінізм; пікніки; прийняття сонячних ван; ночівля з наметами).

Місце розташування: Житомирська область, Коростишівський район, місто Коростишів.

Як дістатися: Із Києва автострадою Е40 до Коростишева (105 км). Після заїзду в місто повернути на другому повороті ліворуч, далі прямий шлях до каньйону.

Смотрицький каньйон.

- Пам'ятник природи загальнодержавного значення в Україні.
- Протікає річка Смотрич.
- На берегах Смотрича знайдено близько 360 видів рослин.
- Багато видів надзвичайно рідкісних рослин, занесених до Червоної книги.

- Кам'яні стіни навколо річки сягають 50 метрів.
- Фішка місця: автомобільний 370-метровий міст, який проходить через каньйон. Його називають Лань, що біжить. Він є копією моста Шарлоти в Люксембурзі.

- Види відпочинку: пасивний, активний (кемпінги, пікніки).

Місце розташування: Хмельницька область, місто Кам'янець - Подільський.

Як дістатися: доїхати до Кам'янця-Подільського залізничним або автомобільним транспортом.

Станіславський каньйон.

- Інші назви: «Херсонські гори», «Гранд Каньйон Станіслав», «Балки Байдіха».

- Розташований на березі Дніпровської затоки.
- Тут український музикант Кузьма Скрыбін зняв кліп на пісню «Місця щасливих людей».

- Види відпочинку: пасивний, активний (медитація, пікнік, покататися у соленій воді, покататися на байдарках, політати на парaplанах завдяки сильним вітрам).

Місце розташування: Херсонська область, селище Станіслав.

Як дістатися: на автобусі – від Херсона їхати до міста Станіслав; на авто - з міста Херсона їхати по трасі Т1501 до смт Станіслав. При заїзді до селища треба буде повернути ліворуч.

Тясминський каньйон.

Рекреаційним туристичним ресурсом м. Кам'янка Черкаської області є Тясминський каньйон, який розташований в середній течії річки Тясмин, що має льодовикове походження і протікає по Придніпровській височині. Саме підвищена хвиляста поверхня височини зумовила те, що долина Тясмину в районі міста має вигляд каньйону [23, с. 94 – 103].

Тясминський каньйон – цінна пам'ятка природи місцевого значення. Стрімкі, майже прямовисні скелі на лівому березі річки піднімаються вгору подекуди на 12-15 метрів. Скелі густо поросли молодим лісом з татарського і американського кленів, глоду, рідкісними для Черкаської області папоротями – аспленієм волосовидним, аспленієм стінним, багатоніжкою та цистоптерисом ламким. Оригінальний вигляд мають ділянки степу на пологих схилах Тясминського каньйону, де проступають гранітні виходи – «лоби». Вони майже скрізь вкриті типчаком і розетками молодила руського, яке рідко зустрічається в такій кількості. Тут також зростають властиві кам'янистим степам рослини: цибуля подільська, аурінія скельна, чебрець, тонконіг вузьколистий, кизильник чорноплідний [24].

Тясминський каньйон є структурною одиницею Кам'янського державного історико- культурного заповідника (далі КДІКЗ). Культурно- освітня діяльність КДІКЗ з популяризації Тясминського каньйону як рекреаційного туристичного ресурсу розпочалася ще у 2000 році, коли науковці відділу охорони пам'яток історії і культури почали більш глибоко вивчати матеріали про географічне положення та геологічне походження річки

Тясмин, про історичні події, що відбувалися на Притясминщині, про версії щодо виникнення назви річки, про видатних людей, що бували в м. Кам'янка, про унікальну флору Тясминського каньйону. [25; 26]

Гранітно-Степове Побужжя.

- Це ландшафтний парк створений у 1994 році і займає площу 7394,3 га.
- Включає в себе Каньйони Миколаївщини: Актівський, Арбузинський, Петропавлівський.

- Гранітно-степове Побужжя - це залишок високих колись гір (як сучасні Гімалаї).

- Місцева флора налічує понад 800 видів судинних рослин, з яких близько 100 занесені до Червоної книги України та Європейського червоного списку.

- Тут знайдено близько сотні археологічних пам'яток різних народів: киммерійців, трипільців, сарматів, древніх слов'ян, римлян.

- Дуже цінними є історичні ландшафти Запорізької Січі.

- Каньйон Південного Бугу має унікальний рекреаційно-оздоровчий потенціал. Є ділянки, які використовуються для оздоровлення: природній гідромасаж в порогах, родонові води.

- Види відпочинку: екстремальний, спортивний, оздоровчий (рафтинг).

Місце знаходження: на межі Подільської і Придніпровської височин і охоплює річкову долину Південного Бугу с. Мигія до смт Олександрівка, а також каньйоноподібні притоки: Великої Корабельної, Бакшали, Мертвоводу - в межах Миколаївської області.

Як дістатися: можна доїхати від Миколаєва своїм ходом або рейсовим автобусом до міст Первомайськ або Южноукраїнськ.

Актівський каньйон.

- Інша назва: «Долина Диявола».

- Протікає невелика річка Мертвовод.

- По легенді, древні скіфи відправляли по її течії в останній шлях своїх царів.

- Геродот називав цю річку Еksamпей, що в дослівному перекладі означає "мертва вода".

- Це один з найстаріших ділянок суші в Євразії, сформований з вулканічних порід. Море тут висохло 60 мільйонів років тому.

- Вважається єдиним в Європі, який по геолого-ландшафтним показниками в точності повторює знамениті каньйони Північної Америки.

- Довжина: 5 км.

Місцезнаходження: поблизу села Актово Вознесенського району.

Як дістатися: поїздом (одеський напрямок) або автобусом (є рейси з Миколаєва, Одеси, Києва) до м Вознесенськ. Звідти маршрутною до с. Трикрати (30-40) хвилин. Можна доїхати прямо до каньйону на таксі; на авто: по Миколаївській трасі в сторону Вознесенська, перед ним (якщо їхати з Києва чи з заходу) або після (якщо їдете зі сходу) повернути за вказівником на село Трикрати. В каньйон на машині не заїхати.

- Недалеко від Активського каньйону у селі Триктати розташований Трикратський ліс, штучно висаджений у 1819 році героєм Вітчизняної війни 1812 року, графом Віктором Скаржинським.

- У лісі знаходиться один 300-річний дуб і близько сотні 250-літніх дубів.

Арбузинський каньйон.

- Інша назва: Малий Актовський каньйон, (розташований поблизу від Актовського каньйону).

- Протікає невелика річка Арбузинка.

- За легендою свою назву річка отримала в стародавні часи, оскільки по ній активно вівся сплав кавунів вниз по течії.

- Можна зустрітися з частинкою каньйону в Австрії. У Відні знаходиться виставка каменів, зібраних з усіх куточків планети. Є тут і екземпляр, який був привезений з України.

- Довжина: 1,5 км.

- Види відпочинку: пасивний, сімейний (влітку скуштувати суницю, яка килимом вистилає ландшафт).

Місце знаходження: недалеко від села Трикрати і Актово.

Як дістатися: доїхати до м. Вознесенька, від Вознесенська до села Трикрати дістатися маршрутним таксі, а потім йти пішки до каньйону (40 хвилин) або замовити таксі для поїздки з Вознесенська в Актово (приблизно 40 хвилин).

Петропавловський каньйон.

- Каньйон на річці Мертвовод.
- Скрутний рельєф місцевості не дає можливості сплаву по річці, але привабливий для шанувальників екстриму, скелелазів і альпіністів.

Місцезнаходження: поблизу села Петропавлівка Братського району Миколаївської області.

Як дістатися: доїхати від Миколаєва до села Петропавлівка.

Каньйон «Корабелка».

- Розташований на річці Корабельній, яка є притокою Південного Бугу.
- Поруч з каньйоном є руїни «Старої Млини», яка була зведена з гранітних валунів Паном Скаржинським.

2.2. Види туристично-рекреаційної діяльності в каньйонах України

Відповідно до загальноприйнятого визначення, каньйон - це вузька, глибока долина з урвистими, крутими, іноді східчастими схилами і вузьким дном, яке часто повністю зайняте річищем. Найчастіше своїм походженням каньйони зобов'язані тектонічним рухам земної кори та ерозійній діяльності річок. Серед різноманіття природних об'єктів, які залучаються до різних видів туристсько - рекреаційної діяльності, каньйонам, безперечно, відводиться особливе місце.

Кожний каньйон, як унікальна пам'ятка природи, має свій «туристський профіль», свою туристську привабливість. Разом з тим, як і будь-які інші природні утворення, каньйони можна розглядати як об'єкти туризму. З цієї

точки зору каньйони характеризуються певними цінностями, які визначають їхню привабливість для різних груп туристів. Серед цінностей каньйонів як об'єктів туризму основними є пізнавальна, наукова, рекреаційна та естетична. Відтак і мотиви відвідання каньйонів умовно можна поділити на пізнавальні, наукові, рекреаційні, естетичні. Можливість реалізації тих чи інших мотивів у конкретних каньйонах залежить не в останню чергу від їхнього охоронного статусу, адже більшість каньйонів мають статус захищених природних об'єктів і входять до складу природоохоронних територій як національного, так і світового значення.

Найбільш поширеним видом туризму, який розвивається у каньйонах є туризм пізнавальний, зокрема екскурсійний.

Відслонення стінок каньйонів мають велике науково-пізнавальне значення. Завдяки виступам гірських порід на денну поверхню науковці мають змогу дослідити природні умови того часу, коли відбувалося формування території. Найбільшу цікавість до каньйонів проявляють геологи, палеогеографи, геоморфологи, палеоботаніки та палеозоологи, генетики, а також туристи, які не мають спеціальної підготовки, але хочуть поглибити свої знання з історії розвитку території. Тому найбільш поширеними у каньйонах є пішохідні екскурсії спеціально прокладеними стежками у супроводі гіда-провідника.

Екскурсії проводяться за різними програмами, орієнтованими на цільові особливості групи туристів та їх вік; можуть бути одноденними або розрахованими на декілька днів. За тематикою екскурсії до каньйонів можуть бути комплексними (оглядово-пізнавальними) або галузевими (геологічними, геоморфологічними тощо). Залежно від цілей екскурсійних турів, екскурсії каньйонами умовно можна поділити на пізнавально-освітні та науково-дослідницькі. Перші передбачають ознайомлення туристів у загальних рисах з історією формування каньйону, огляд найбільш цікавих об'єктів та мальовничих краєвидів. Науково-дослідницькі екскурсії передбачають

отримання спеціалізованої наукової інформації про об'єкт, про природні явища та процеси.

Звичайно, що екскурсії до каньйонів мають свою специфіку, обумовлену характером самого туристського об'єкта. Мережа маршрутів тут тісно пов'язана з рельєфом місцевості та особливостями перебігу природних процесів (у тому числі несприятливих) у кожному конкретному каньйоні. Екскурсії можуть бути досить складними, оскільки на дні каньйонів часто зустрічаються нагромадження кам'яних глиб. Існують обмеження щодо часу проведення екскурсій, пов'язані із погодними умовами та обумовленими ними природними процесами.

Пропонуються туристам і екскурсії на вертольотах чи повітряних кулях, які дають можливість побачити каньйони з висоти. Крім того, для тих, хто віддає перевагу подорожам наземним транспортом, передбачені екскурсії на автомобілях.

Ще однією можливістю використання каньйонів є організація активних, а інколи навіть екстремальних видів туризму.

Найбільш поширеним у каньйонах є сухопутний туризм - це вид туризму при якому переміщення відбувається по суші. Зазвичай розрізняють декілька його різновидів (залежно від засобу пересування): пішохідний туризм, велосипедний (велотуризм) та в'ючний туризм.

Пішохідний туризм - один з найпоширеніших видів туризму, основною метою якого є подолання групою туристів певного маршруту без використання жодних транспортних засобів.

Велотуризм - один з видів туризму, в якому велосипед служить головним або єдиним засобом пересування. Велотуризм має певні обмеження у часі, пов'язані із сезонними змінами природних умов. Крім того, учасники велопоходів повинні добре володіти велосипедом, бути фізично і технічно підготовленими.

В'ючний туризм - це різновид туризму на в'ючних засобах пересування, серед яких здебільшого коні, віслюки. Поширений на території багатьох каньйонів.

Наявність водних об'єктів, зокрема річки, не лише надає каньйону більшої естетичної цінності, а й створює додаткові туристсько - рекреаційні можливості: у більшості річкових каньйонів розвивається водний туризм.

Водний туризм - один з різновидів туризму, в основі якого подолання маршруту водною поверхнею. Розрізняють декілька підвидів водного туризму: сплав річкою, рафтинг, каякінг. Водні маршрути можуть прокладатися практично будь-якою річкою, чи іншою водоймою. Час походів визначається природними умовами території розташування каньйону та його геоморфологічними особливостями. Основні перешкоди при проходженні маршруту - пороги, перекати, відмілини, водоспади - іноді можуть розглядатися як додаткові можливості для розвитку певних видів водного туризму [20].

Водний туризм (морський, річковий, озерний) може мати великий вплив на ринок в'їзного туризму в Україні, але вимагає підтримки розвитку інфраструктури. Цей туристичний продукт поділяється на такі сегменти: круїзи, яхтовий і річковий туризм. У Європі очікується зростання водного туризму до 6,6 млн. поїздок у рік, що еквівалентно річному приросту на 9%. Основними ринками виїзного водного туризму є Німеччина (24%), Скандинавські країни (15%) і Великобританія (9%) [27]. Найбільш важливі регіони для розвитку водного туризму в Україні – Карпати та Дністровський каньйон. Основними річками для рафтингу є Південний. Буг та Черемош, все популярнішими стають сплави по Дністру. Тому завданням органів державної влади на мезо- і макрорівнях є позиціонування цього виду туризму на зарубіжних ринках.

Сплав річкою - це вид переміщення водною поверхнею ріки на різноманітних плавзасобах (катамаранах, байдарках, плотах, каное тощо). Це один з найбільш поширених видів водного туризму. Він підходить для людей

різного віку та різної фізичної підготовки. Водний похід дає можливість регулювати фізичне навантаження і чергувати його з відпочинком, не припиняючи руху, брати з собою більше вантажу, відвідувати місця, важкодоступні при інших способах пересування. Водні мандрівки надають можливість за сприятливих умов купатися, рибалити, полювати. Сплави поширені майже у всіх каньйонах, де є сприятливі умови.

Рафтинг - вид екстремального туризму, швидкісний спуск гірською річкою з порогами на надувному човні (рафті), плоту або на байдарці. За міжнародними стандартами, річковим порогам присвоюється категорія складності від першої до шостої, але для туристичної діяльності найбільш придатними є траси 1-3 категорій складності, оскільки вони підходять і для початківців.

Необхідними умовами для рафтингу є швидка течія та наявність порогів, тому не всі каньйони будуть придатними для проведення цього виду активного туризму.

Каякінг - вид спортивного туризму, який передбачає подолання водних маршрутів у вузьких довгих човнах - каяках. Особливістю є те, що каякінгу підходять річки як із повільною, так і зі швидкою течією.

Порівняно новим видом активного туризму є каньйонінг, який передбачає подолання каньйонів без допомоги плавзасобів, використовуючи альпіністське спорядження. Для проходження русла гірської річки зі складним водно-скельним рельєфом використовується техніка скелелазіння, спуск на мотузці, стрибки у воду, плавання. Понад 80% часу туристи при цьому проводять у воді. Основною умовою для каньйонінгу є наявність водного потоку та скелястих виступів гірських порід, тому річкові каньйони для цього підходять якнайкраще. Розвиваються у каньйонах також альпінізм та скелелазіння.

Альпінізм - це вид спортивного туризму, що основною метою ставить сходження на природні та штучні скелі та стіни, зокрема на гірські вершини.

Якщо це стосується каньйону, то основне завдання, яке ставиться перед туристом - це піднятися на вершину ущелини.

Скелелазіння - вид спортивного туризму, який полягає у вільному лазінні (найчастіше - сходженні) природними або штучними формами рельєфу. Це самостійний вид, який вийшов з альпінізму й нерозривно пов'язаний з ним. Різниця між альпінізмом і скелелазінням в тому, що в скелелазінні, як правило, є постійні (статичні) точки опори - гаки, які забетоновані у скелю, а в альпінізмі навпаки, всі точки страхівки, як правило, є тимчасові.

Обидва ці види активного туризму потребують доброї фізичної та технічної підготовки, спеціального спорядження. Крім того, вони мають значні обмеження в можливості організації, обумовлені, насамперед, наявністю необхідних умов (круті скельні ділянки, гірські породи, доступність), тому розвиваються лише в деяких каньйонах.

Спелеотуризм. На території України вивчено більш як 1100 печер різного типу. Основними спелеологічними районами є Західна Україна (спелеологічні та карстові гіпсові печери Подільської височини) і Причорномор'я. Найбільш незвичайні печери, що не мають аналогів у світі, розташовані на Придністровському Поділлі та на Буковині. На мезо- і макрорівнях слід просувати цей вид туризму на світовому ринку.

Деякі каньйони мають необхідні умови для парашанеризму та дельтапланеризму (значна висота для старту, висхідні потоки повітря тощо).

Каньйони як об'єкти туризму мають пізнавальну, наукову, рекреаційну та естетичну цінність. Туристсько-рекреаційна діяльність у деяких каньйонах має вже досить тривалу історію, в інших - лише відбувається процес становлення цієї діяльності. Серед видів туризму, які розвиваються у каньйонах, лідирує пішохідний. Він представлений практично у всіх каньйонах, задіяних у туристсько-рекреаційній діяльності. На другому місці за популярністю та поширеністю - різні види водного туризму (сплави, рафтинг тощо). Туризм у каньйонах має свою специфіку, обумовлену в першу чергу

природними умовами та особливостями перебігу природних процесів у самих каньйонах [20]

2.3 Пропозиції щодо покращення організації турів до каньйонів

Територіальні негаразди, економічні проблеми і політична невизначеність призвели туристичну галузь України в плачевний стан.

Туризм в Україні відображає її внутрішній соціально-економічний і політичний стан. Так, анексія Криму та військова агресія Росії різко скоротили потік іноземних туристів. Інфляція і девальвація гривні в 2014-2015 роках зумовили зменшення кількості виїзних туристів, зате дещо пожвавили внутрішній туризм. Останнє, як показує світовий досвід, може викликати значний економічний ефект.

У структурі доходів від туризму в розвинених країнах внутрішній туризм дає 80-90%, а в середньому в світі - понад 72%. В Україні - близько 64%.

Причиною сучасного стану туристичного ринку в Україні є військові дії та страх іноземних туристів відвідувати Україну, слабо розвинена інфраструктура туристичної сфери, низька купівельна спроможність українського населення, недобросовісна поведінка суб'єктів туристичного ринку та недостатній рівень кваліфікації спеціалістів, що працюють у даній сфері. Україна втрачає свою популярність як туристичний напрям, оскільки в уяві потенційних туристів складається враження повномасштабної війни, а країна сприймається виключно як гаряча точка. Витрати на туристичні послуги є життєвими потребами людини, тому зростання платоспроможності населення безпосередньо впливає і на зростання попиту на туристичні послуги, а це сприяє підвищенню соціально-економічного розвитку держави (зростання ВВП, зайнятості, доходів, капіталовкладень в туризм тощо).

Слід зазначити, що внутрішній туризм в Україні розвинений ще недостатньо і потребує державної підтримки.

Важливою проблемою в сфері туризму стала відсутність кваліфікованих

працівників: більшість закладів вищої освіти випускають недостатньо навчених фахівців, а якісної підготовки і перепідготовки кадрів для сфери туризму в Україні просто не існує. Також картину псує: недосконала правова система захисту туристів на території країни, складності з митним контролем, тіньова економіка.

Не останнє місце серед великої кількості проблем займає військовий конфлікт. Він сіє паніку і аж ніяк не сприяє залученню туристів. Ізраїль теж знаходиться в стані війни постійно і це не заважає країні розвивати і економіку, і туризм. Нам дійсно необхідно перейняти досвід цієї країни. Україна - це бренд, її імідж потрібно розвивати і просувати, незважаючи ні на що. Це корисно і для зв'язків з громадськістю та для економіки країни.

У результаті проведення SWOT- аналізу України як туристичної держави, можемо сказати, що її сильною стороною є унікальні туристично-рекреаційні ресурси. Основні слабкі сторони пов'язані із низьким сервісом та слабким позиціонуванням країни за кордоном (табл. 2.1).

Щодо можливостей і загроз розвитку туризму та відвідування каньйонів в Україні, то існує диференційована картина: як шанси викристалізуються сегменти лікувально-оздоровчого, мисливського та ін. видів туризму, а до загроз можна віднести посилення фінансування розвитку туризму у сусідніх країнах та зростання вимог туристів до сервісу. Ця картина не є вичерпною, проте вказує основні напрямки подальших аналітичних досліджень.

Як правило, SWOT - аналіз повинен проводитись за допомогою допоміжних матриць, а саме матриці можливостей, матриці загроз та матриці профілю середовища (фактори середовища, які мають або можуть мати вплив на діяльність туристичного підприємства). Для кожного фактора необхідно визначити важливість його як за окремими складовими, так і в цілому.

У сфері в'їзного туризму матриця профілю середовища України повинна включати: показники міжнародного середовища; показники національної економіки; показники стану національної системи туризму.

Таблиця 2.1

SWOT- аналіз України як туристичної держави

Сильні сторони	Слабкі сторони
- сприятливе геополітичне положення; - унікальні туристично рекреаційні ресурси; - позитивне відношення українців до іноземців; - різноманітні види каньйонів; - національна кухня.	- нестабільність і не прогнозованість у політиці й економіці; - повільні темпи зростання інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури; - відсутність бюджетного фінансування важливих заходів для розвитку туризму; - висока ціна - низька якість туристичних послуг; - погана туристична інфраструктура; - недостатні заходи туристичного маркетингу за кордоном; - погано навчений обслуговуючий персонал
Можливості	Загрози
- удосконалення системи маркетингу; - тенденція до подорожей на короткі відстані; - зростання рівня освіти населення; - молоді пенсіонери з високим рівнем доходів як нова цільова група; - розвиток різних видів туризму та відвідування каньйонів; - розвиток соціальних мереж.	- несприятлива економічна ситуація; - недостатня креативність при формуванні пропозиції; - зростаюча конкуренція зі сторони сусідніх країн; - зростаючі вимоги туристів до сервісу.

SWOT - аналіз необхідно проводити по кожному конкуренту України на світовому туристичному ринку і по кожному ринку, який поставляє чи може поставляти туристів. Це дозволить вивчити існуючі на світовому туристичному ринку можливості для України, зважити здатність боротьби із загрозами, більш якісно дослідити сильні і слабкі сторони у міжнародному туризмі.

Сильні і слабкі сторони потрібно розглядати в першу чергу з позицій іноземних туристів, що дозволить приймати вірні рішення щодо розподілу ресурсів і допоможе максимально використати існуючі можливості. Важливий

вплив на туристичний потенціал країни чи її дестинацій має імідж в очах потенційних туристів.

Таким чином, можна зробити висновок, що національний туристичний ринок характеризується відносно незначною участю у світовому туристичному процесі та переважанням експорту туристичних послуг. Результати аналізу дають змогу врахувати тенденції його розвитку та розробити адекватну їм стратегію маркетингу, спрямовану на зростання обсягів в'їзного туризму.

Враховуючи місце України в загальному рейтингу індексу туристичної конкурентоспроможності і стан ринку туристичних послуг, можна визначити найбільш стримуючі і найбільш стимулюючі чинники розвитку цієї сфери (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Стримуючі та стимулюючі чинники розвитку туристичного ринку України

Стримуючі чинники	Стимулюючі чинники
Нестабільна політична ситуація та небезпека тероризму	Наявність культурно-історичних пам'яток
Низька купівельна спроможність населення України	Рівень освіти та культури населення країни
Слабо розвинута інфраструктура в'їзного туризму	Розвиток креативних галузей (сувенірна продукція, мистецтво, книги)
Якість доріг та інфраструктура повітряного транспорт	Наявність природно-ресурсного потенціалу
Надостатній захист прав власності суб'єктів туристичного ринку	Впровадження новітніх CRM-систем
Недостатній рівень кваліфікації спеціалістів туристичного ринку	Зручне розташування України в центрі Європи
Недобросовісна поведінка суб'єктів туристичної діяльності	Широкий спектр туристичних маршрутів (індивідуальні, одноденні)
Недосконала правова база, що регулює ринок туристичних послуг	Оптимальна цінова політика в наданні туристичних послуг
Недостатня ефективність маркетингу для залучення туристів	
Затримки у впровадженні і розвитку інформаційних порталів	

Визначення можливостей і перешкод для розвитку туристичної галузі дає змогу сконцентрувати увагу держави на розвитку туристичної інфраструктури, ремонті доріг, гарантій безпеки туристів, підвищенні рівня життя населення та забезпеченні доступу до інформаційних сервісів в туризмі.

Подолання негативних тенденцій на ринку туристичних послуг можливо шляхом його стратегічного розвитку за рахунок становлення туризму як високоприбуткової галузі економіки та формування конкурентоспроможного туристичного продукту на світовому ринку. Економічний ефект від реалізації стратегічних цілей розвитку туристичного ринку буде виражатись у збільшенні надходжень до бюджетів усіх рівнів від туристичної діяльності, збільшенні туристичних потоків, особливо іноземних громадян, залученні іноземних інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури, створенні нових робочих місць, підвищенні обсягу наданих туристичних послуг та їх якості.

Тому створення системних та комплексних передумов для розвитку туристичного ринку та відвідування каньйонів в державі має стати одним з пріоритетних напрямів прискорення економічного зростання країни. Відповідно до реалізації стратегії розвитку ринку туристичних послуг в Україні передбачено досягнення таких показників [28]:

- 1) збільшення витрат туристів під час подорожей до 80 млрд. гривень у 2026 р;
- 2) збільшення обсягу капітальних інвестицій у сферу туризму та курортів до 6,6 млрд. гривень у 2026 р.;
- 3) створення національної туристичної організації та відповідних регіональних туристичних організацій;
- 4) функціонування Єдиної туристичної інформаційної системи, що містить інформацію про всі туристичні та рекреаційні ресурси країни, придатні для використання в туризмі, зокрема об'єкти культурної спадщини і відвідування каньйонів та природно- заповідного фонду;
- 5) впровадження рекомендованої Всесвітньою туристичною організацією ООН (ЮНВТО) системи сателітного рахунку;

- 6) заснування десяти туристичних представництв закордоном;
- 7) лібералізація візового режиму з десятима країнами світу, що є цільовими туристичними ринками для України.

У найближче десятиліття туризм залишиться одним з джерел нових робочих місць у багатьох регіонах світу.

На сьогоднішній день на фоні світового туризму, який набирає потужностей дуже швидкими темпами, Україна виглядає досить скромно. Конкуренція та рівень сервісу іноземних монополістів є дуже високими, і вітчизняний туристичний продукт на їх фоні виглядає все менш привабливим.

На сучасному етапі розвитку України актуальними стають питання щодо створення ефективної структури управління туристичною галуззю. Подолання негативних тенденцій, створення передумов для сталого розвитку туризму має стати одним з пріоритетних напрямків державної політики в цій сфері. Ситуація вимагає активного пошуку засобів подолання кризових явищ, причини яких треба шукати в складній соціально-економічній ситуації в державі, у невідрегульованості механізмів стимулювання туристичної індустрії, відсутності ефективної стратегії розвитку цієї галузі як на національному, так і регіональному рівнях. Перетворення України на туристичну державу світового значення вимагає також забезпечення координації діяльності різних галузей економіки, від яких залежить якісне надання туристичних послуг, зокрема транспорту, торгівлі, виробництва сувенірної продукції, видавничо-рекламної діяльності тощо.

Формування національного туристичного ринку є наслідком складної взаємодії внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних процесів, які спричиняють потребу в туризмі і формують попит на туристичні послуги. Саме ці процеси зумовлюють різні моделі формування національного туристичного ринку. Тобто, формування національного ринку туристичних послуг може відбуватися під дією як внутрішніх, так і зовнішніх потреб. Задоволення туристичних потреб, які створюються на зовнішніх ринках, також залежить від стабільності національного туристичного ринку, від його

здатності створювати різноманітний туристичний продукт, стимулюючи попит. Таким чином, національний туристичний ринок створюється внутрішнім та зовнішнім попитом і внутрішньою пропозицією, просторово-часова збалансованість між якими забезпечується національною індустрією туризму. Індустрія туризму - це міжгалузевий господарський комплекс, який спеціалізується на створенні турпродукту, здатного задовольняти специфічні потреби населення в проведенні дозвілля в подорожі шляхом виробництва та реалізації товарів і послуг туристичного призначення.

Національний туристичний ринок формується та функціонує в правовому та економічному полі держави і саме на цьому рівні найяскравіше проявляється дієвість державної туристичної політики. Сутність державної туристичної політики полягає в стимулюванні потреб населення в послугах туризму, в протекціоналізмі туристичній діяльності в сфері малого і середнього бізнесу шляхом створення правових основ та нормативної бази, сприятливого фінансового механізму, проведення фінансово-економічного регулювання, спрямованого на розвиток ринкових структур і поживлення ринкової діяльності суб'єктів туристичного ринку, спрощення туристичних формальностей, цілеспрямованої підготовки кадрів та проведення науково-дослідної роботи в цій сфері [29].

Аналіз сучасного стану вітчизняної туристично-рекреаційної галузі, а саме відвідування каньйонів свідчить, що ефективність діяльності в цьому напрямі стримується через невирішеність низки проблем. Нинішній і майбутній розвиток туризму потребує активнішої підтримки з боку уряду в плані інформації та просування туризму, освоєння нових ринків, забезпечення співпраці у всіх сферах – державних і приватних. Прийняті останнім часом керівні документи на різних рівнях управління визначають два головні напрями і, відповідно, цілі розвитку туристичної галузі в Україні: перший - становлення туризму як високорентабельної галузі економіки, другий – формування конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту. Важливість проведення вищезгаданих заходів важко переоцінити,

але необхідно зрозуміти, що потрібно шукати нестандартні шляхи виходу з кризи, засоби формування конкурентоспроможної національної економіки з урахування сучасних реалій та досвіду країн з високорозвиненої туристичною індустрією [30, с.37-40.]. Мова йде перш за все про питання розвитку туризму в Україні, а саме відвідування каньйонів, головними із яких є:

- залучення іноземних інвестицій для створення внутрішньої пропозиції адекватної зовнішньому попиту на основі приведення матеріально-технічних ресурсів (матеріально-технічна база та інфраструктури) регіону у відповідність з міжнародними нормами обслуговування туристів та ліквідації диспропорції між світовими стандартами і наявним туристичним та матеріально-технічним потенціалом;

- апробацію та прискорену адаптацію міжнародного досвіду щодо найефективніших методів управління, організації праці і виробництва в рекреаційному господарстві з метою підвищення гнучкості та адаптивності туристичної пропозиції регіону до кон'юктури світового ринку;

- ліквідацію диспропорцій соціально-економічного розвитку регіону за рахунок прямих (як безпосереднього джерела значних фінансових надходжень) та опосередкованих (як чинника позитивних структурних зрушень галузевих та інфраструктурних, що підвищують комфортність регіону для потенціальних інвесторів) можливостей міжнародного туризму;

- залучення валютних коштів у місцевий та державний бюджет за рахунок експорту туристичних послуг на основі оптимального використання ресурсного потенціалу регіону з урахуванням стратегії його перспективного розвитку і забезпеченням балансу державних та місцевих інтересів.

Розвиток міжнародного туризму неможливий також без створення матеріально-технічної бази (готелі, кемпінги, ресторани тощо). Так, готельне господарство України за кількістю місць здавалось би спроможне задовольнити попит туристів на розташування та створення необхідних умов обслуговування. Втім більшість готелів не відповідають вимогам міжнародних стандартів, їх відсталість є самим вузьким місцем, яке стримує

розвиток в'їзного туризму.

Отже, відвідування каньйонів, як невід'ємна частина туризму, тісно пов'язаний з економікою України, сприяє її піднесенню та розвитку, зміцнює здоров'я і розширює кругозір громадян України. Він сприяє нагромадженню валютних заощаджень у населення країни, які з часом потрапляють у державний бюджет. Важливо звернути увагу й на той факт, що в сучасну епоху, коли в туристичний рух залучено сотні мільйонів людей і в багатьох країнах сформувалася по суті нова галузь господарства по обслуговуванню іноземних та національних туристів, розглядати вплив на економіку тієї чи іншої країни без врахування внутрішнього туризму було б неправомірно. До того ж неможливе практичне чітке розмежування внутрішнього та іноземного туризму, оскільки ці дві сфери діяльності взаємопов'язані і взаємообумовлені [31, с.6-9.].

Необхідність державної підтримки та регулювання туризму як складної галузі, до якої входить понад 40 суміжних галузей народного господарства, є очевидною. Отже, перед українським туризмом стоїть багато проблем, які потребують негайного вирішення за допомогою вдосконалення системи та механізмів регулювання, а саме – внесення до законодавства змін та доповнень, які допоможуть створити сприятливі умови для розвитку внутрішнього туризму та відвідування каньйонів [32].

Відповідно до маркетингових досліджень ринку туристичних послуг, що проведені Всесвітньою організацією туристичних послуг, причини занепаду українського туризму та відвідування каньйонів наступні:

- нехтування міжнародним досвідом розвитку туризму;
- відсутність послідовної державної політики в галузі;
- неефективна діяльність влади у сфері туризму;
- відсутність належних умов для розвитку туризму, податкового і фінансового стимулювання державою експорту туристичних послуг і вітчизняних туроператорів;
- незадовільна робота по формуванню та зміцненню туристичного

іміджу України, розробки та просування національного туристичного продукту на міжнародному та внутрішньому ринках.

Ознаки та наслідки занепаду:

- зменшення кількості туристів;
- значне скорочення питомої ваги туризму в ВВП країни;
- падіння доходів від туристичних послуг і послуг готелів, туристичного збору, валютних надходжень від експорту туристичних і готельних послуг, інвестицій в туристичну інфраструктуру, робочих місць.

Особливо неприємною для туристичної галузі України є мала обізнаність широких закордонних кіл туристичного бізнесу про потенціал українського туризму та відвідування каньйонів. Як результат, у пересічних громадян за кордоном уявлення про Україну формується в основному завдяки оцінкам їх власних державних діячів і міжнародних організацій та найбільше завдяки кон'юнктурним публікаціям у закордонних мас-медіа, які переважно є негативними, оскільки присвячуються резонансним чи скандальним подіям. Але у більшості іноземців, що відвідали Україну, враження від нашої країни були кращими, ніж образ, який формували їм удома власні ЗМІ.

Проаналізувавши ситуацію в туристичній галузі України, можна зробити висновок про те, що виведення України до провідних туристичних країн світу є завданням комплексним і вимагає системних зусиль від усіх гілок влади. Для цього необхідно вирішити певні законодавчі проблеми, узгодити роботу усіх учасників туристичного ринку і через системне фінансування, політичну й ідеологічне підтримку забезпечити сталий розвиток туризму та відвідування каньйонів. Здійснення повною мірою вищезгаданих заходів не тільки допоможе розвитку туристичної галузі, а й сприятиме зміцненню економіки всієї країни, а значить і підвищенню добробуту українців.

Розвиток туристичного бізнесу дав змогу багатьом країнам з менш привабливими, ніж в Україні, природними та культурно - історичними передумовами підвищити рівень соціально- економічного розвитку. Наявні туристичні ресурси, відвідування каньйонів сприяють входженню України на

світовий туристичний ринок. Але навіть значний туристичний потенціал ще не дає гарантії успішного розвитку туристичної індустрії. Туризм істотно впливає на економічний розвиток держави, сприяє створенню нових робочих місць, є джерелом поповнення бюджету та припливу валютних надходжень, поєднує прибутковість з екологічною рівновагою. Крім того, стимулює розвиток багатьох галузей економіки, таких як, наприклад, будівництво, транспорт, сільське господарство, культура, мистецтво, які прямо чи опосередковано пов'язані з туристичною індустрією.

Для покращення організації турів до каньйонів запропоновано ряд напрямків серед яких головним є, зокрема, впровадження інноваційних цифрових технологій для просування турів до каньйонів:

1. Укріплення позицій національної туристичної системи України як державного напрямку розвитку на базі інформаційних технологій;
2. Коригування роботи національної туристичної сфери згідно міжнародних «післяпандемійних» стандартів;
3. Розробити та затвердити стратегію цифрової трансформації туризму в Україні;
4. Розробити план дій щодо цифрової трансформації сфери туризму України, поживлення національного ринку туристичних послуг;
5. Програма оптимізації турів вихідного дня, а саме відвідування каньйонів;
6. Подальша цифровізація турів вихідного дня, а саме відвідування каньйонів;
7. Підвищення поінформованості потенційних закордонних туристів про українські рекреаційні об'єкти, а саме каньйонів в Україні.

Отже, цифрова трансформація туристичної галузі, буде безперечно дуже важливим фактором її зростання, не лише через необхідність надання інформації споживачам і маркетинг, але і з точки зору організації роботи різних напрямів у галузі туризму.

Можна припустити, що переважна більшість удосконалень в організації

турів до каньйонів будуть ґрунтуватися на впровадженні віртуальних рішень і онлайн-роботи. Види туристичних послуг також зміняться й інформаційні технології допоможуть їх розвитку й поширенню.

Перспективними напрямками подальших досліджень вбачаємо проведення суміжних з науковцями інших галузей пошуків прикладного застосування програмних пакетів та додатків, а також підвищення якості надання туристичних послуг.

Висновки до 2 розділу

Україна має великі каньйони, які не поступаються за красою американським. Охарактеризовано: Дністровський каньйон та острів «Інь-Янь», Буцький каньйон, Тетеревський каньйон, Коростишівські гранітні кар'єри, каньйон річки Синюхи, Смотрицький каньйон, Станіславський каньйон.

Досліджено Гранітно-Степове Побужжя: Актівський каньйон, Арбузинський каньйон, каньйон «Капелька» та каньйон «Корабелка».

Розглянуто та надано характеристику видам туристично-рекреаційної діяльності в каньйонах України.

Для покращення організації турів до каньйонів запропоновано ряд напрямків серед яких головним є, зокрема, впровадження інноваційних цифрових технологій для просування турів до каньйонів:

1. Укріплення позицій національної туристичної системи України як державного напрямку розвитку на базі інформаційних технологій;
2. Коригування роботи національної туристичної сфери згідно міжнародних «післяпандемійних» стандартів;
3. Розробити та затвердити стратегію цифрової трансформації туризму в Україні;

4. Розробити план дій щодо цифрової трансформації сфери туризму України, поживлення національного ринку туристичних послуг;
5. Програма оптимізації турів вихідного дня, а саме відвідування каньйонів;
6. Подальша цифровізація турів вихідного дня, а саме відвідування каньйонів;
7. Підвищення поінформованості потенційних закордонних туристів про українські рекреаційні об'єкти, а саме каньйонів в Україні.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА ТА ПРОСУВАННЯ ТУРУ «КАНЬЙОНАМИ УКРАЇНИ»

3.1. Маршрут, технологічна карта та програма туру «Каньйонами України»

Для активного туризму та відвідування каньйонів ідеально підходять безліч регіонів України завдяки різноманітному ландшафту чергування низин та гір, боліт та рівнин, каньйонів, степу, лісів та гір тощо.

Нами було обрано подорож за маршрутом Одеса – Арбузинський каньйон – Актівський каньйон – каньйон річки Синюхи - Буцький каньйон - Національний дендрологічний парк «Софіївка» у м. Умань – Одеса, тому що ці туристичні території придатні для активного туризму та відвідування каньйонів, а також тут цікаві геологічні особливості (скельні відслонення, гроти, печери, водоспади). [33]

За цим маршрутом всі мальовничі місця об'єднані у великий регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя». На території парку знаходиться одна з кращих в Європі слаломних трас, а стрімкі скелі каньйону - улюблене місце змагань спортсменів-скелелазів.[35].

Сьогодні все більше і більше туристів віддають перевагу активному відпочинку. Сучасний активний туризм у нашій країні представлений такими основними видами: піший, водний, гірський, велосипедний, спелеологічний, автомобільний і мотоциклетний. Інколи поєднується декілька видів туризму в одному поході.

Тому нами обрано мототур для відвідування каньйонів. Сьогодні активний туризм, а саме мотоциклетний, стає дуже популярним. Для такої подорожі турист зобов'язаний мати тільки права на мотоцикл і паспорт.

Найбільш простим і доступним є мотопохід вихідного дня. З нього і слід починати знайомство з мототуризмом. У такі походи бажано вирушати групою. За протяжності і характеру маршруту, так і за складом групи, в походах вихідного дня категоричних обмежень немає. Зазвичай такі маршрути

мають протяжність 200-700 кілометрів і розраховані на проходження їх за вихідні дні. При цьому можуть ставитися різні цілі: відвідування музеїв або ознайомлення з будь-якими пам'ятками, відпочинок, зустріч з друзями тощо.

Походи вихідного дня можуть носити і спортивно-тренувальний характер, наприклад виїзд, щоб відпрацювати рух групи на мотоциклах в колоні, випробувати і підігнати похідне спорядження або десь на місцевості потренуватися в подоланні важкопрохідних ділянок, відпрацювати той чи інший технічний прийом водіння мотоцикла. При творчому, серйозному підході до такої відносно нескладної подорожі, при ретельному опрацюванні маршруту, вдалому підборі супутників походу вихідного дня, подорож подарує чимало позитивних емоцій, дасть заряд бадьорості і здоров'я [36].

Виходячи з цього, при організації мотопоподорожі треба орієнтувати увагу на огляд основних пам'яток та організовувати подорож по гарним дорогам, щоб не було проблем для туристів перебиратися з місця в місце.

Завданням роботи було розробити мототур, які бажають відправитися в подорож на вихідні дні з ночівлею у наметах. Звичайно намети, підходять для більш підготовлених туристів, але за наглядом кваліфікованого гіда і при правильно організованої подорожі не повинно виникнути проблеми.

Як було сказано раніше розробка і організація мототуру - це досить трудомісткий процес який займає багато часу і не допускає помилок. Бо ж не правильно підібране устаткування може стати наслідком аварій або ж непридатності обладнання. Тому перед подорожжю необхідно ознайомити туристів з обов'язками поведінки під час подорожі:

Учасник подорожі зобов'язаний:

- прослухати бесіди або ознайомитися з літератури з правилами проходження маршруту, дотримання природоохоронних законів, протипожежної безпеки і попередження пожеж (а також способів їх гасіння), безпеки на воді, попередження травматизму і надання долікарської допомоги;

- в період підготовки до подорожі за маршрутами IV-V категорій складності пройти медичний огляд у лікарсько-фізкультурному диспансері або у фізкультурного лікаря, або в поліклініці;
- в подорожі виконувати вказівки керівника групи;
- строго дотримуватися санітарно-гігієнічні вимоги протягом всього маршруту;
- вести себе тактовно по відношенню до місцевого населення;
- своєчасно інформувати керівника групи про погіршення стану здоров'я або травмуванні;
- дбайливо ставитися до природи, пам'яток історії та культури, брати активну участь в суспільно корисній праці [40].

Також перед подорожжю необхідно повідомити пасажирів про речі які він повинен мати під час подорожі.

Мотоцикліст відкритий усім вітрам і дощам. Тому одяг його повинен бути теплим і непромокаючим. Навіть в розпал літа в середньоевропейській частині країни годин до дев'яти-десяти ранку їхати холодно, і дощ не така вже й рідкість в далекій дорозі.

Найзручніший костюм - шкіряна куртка і шкіряні штани. Але можна обійтися курткою зі шкірозамінника і звичайними щільними брюками, підшитими з внутрішньої сторони прогумованою тканиною для захисту від вітру.

Щоб застібку куртки не продувало, корисно надіти нагрудник, зшитий з текстовініту і байки. Він може пристібатися зсередини до куртки або вдягатися окремо. Таким же чином треба закрити і застібку брюк. Для захисту шиї, варто одягнути шарф або знімний комір [41].

А також при розробці, необхідно враховувати побажання туриста, а саме, в який вид подорожі йому б хотілося відправитися: пізнавальний, екстремальний. І відповідно, необхідно враховувати його рівень підготовки як фізичної так і психологічної.

Можна виділити основні етапи, по розробці якісного мототуру:

Перший етап - аналіз можливостей.

Другий етап - вивчення попиту.

Третій етап - перспективне планування.

Четвертий етап - укладання договорів з постачальниками послуг і з перевізниками.

П'ятий етап - розрахунок вартості путівок і їх в реалізації.

Шостий етап - товарно-методичне забезпечення турів.

Сьомий етап - забезпечення туристів проїзними документами.

Восьмий етап - реалізація путівок.

Дев'ятий етап - реклама і інформація.

Десятий етап - підготовка кадрів і їх призначення на маршрут.

Одинадцятий, заключний етап - проведення туру і контроль за якістю обслуговування.

Отже, для того щоб сукупність предметів і послуг стала туристичним продуктом, всі його компоненти повинні бути пов'язані однією ідеєю, тобто задумом продукту. Також важлива відповідна організація: логічне і коректне об'єднання окремих компонентів і професійне "виробництво" [42].

Було розроблено маршрут та технологічну карту мототуру «Каньйонами України», які бажають відпочити в наметах на 2 дні (рис. 3.1).

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ТУРИСТИЧНОЇ ПОДОРОЖІ ЗА МАРШРУТОМ

Назва маршруту «Каньйонами України»

Вид маршруту мотоциклетний

Протяжність маршруту 890 км

у тому числі пішки 7 км

Кількість туристів у групі 10

Тривалість подорожі 2 дні й 1 ніч

Початок обслуговування 07:30 год.

Закінчення обслуговування 23:20 год.

Умови та організація харчування на добу (з вказанням меню)

Сніданок бутерброди, чай з цілющих трав

Обід в кафе (у вартість туру не входить)

Вечеря картопля та овочі запечені на багатті, юшка з риби

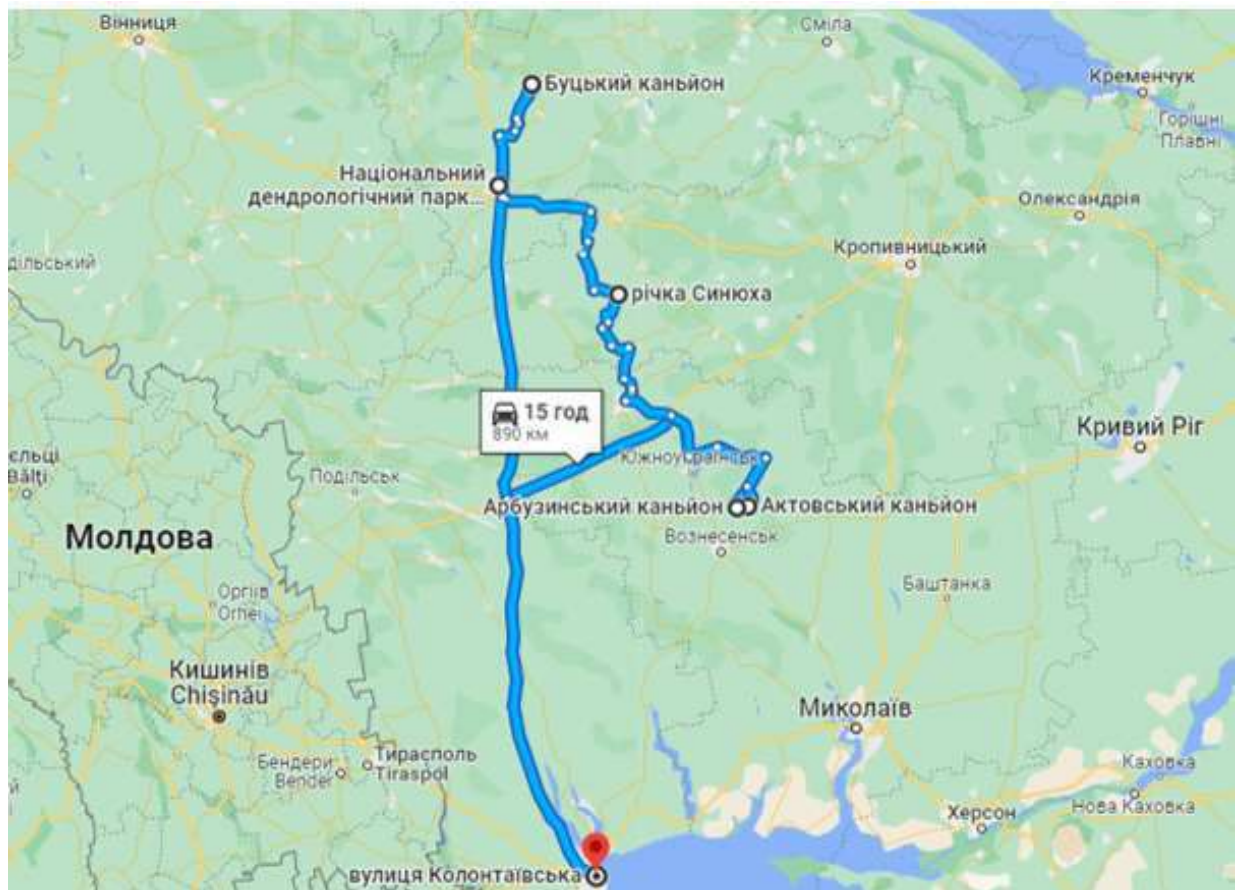

Рис. 3.1 - Маршрут мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах

Нижче можна побачити розроблений мототур «Каньйонами України» у наметах на 1 ніч та 2 дні за маршрутом Одеса – Арбузинський каньйон – Актівський каньйон – каньйон річки Синюхи - Буцький каньйон - Національний дендрологічний парк «Софіївка» у м. Умань – Одеса.

Програма мототуру «Каньйонами України» представлена в табл.3.1.

Програма мототуру «Каньйонами України» з ночівлею у наметах

День	Час у дорозі	Маршрут туру
Перший	07:30-12:30	Дорога з м. Одеси до Арбузинського каньйону
	12:30 – 13:10	Обід в кафе (у вартість туру не входить)
	13:20-15:40	Оглядова екскурсія по лабіринтам каньйону. Відвідаєте скелю «Пуп землі» та білі скелі.
	15:45-16:00	Дорога з Арбузинського каньйону до Актовського каньйону
	16:00–18:20	Оглядова екскурсія. «Долина диявола», «Малий Крим» – саме так називають Актовський каньйон. Відвідаєте гранітні валуни, стрімкі скелі, величезні кам'яні брили нависають над рікою Мертвовід. Побачите штучні дамби, шлюзи, водоспади, місток закоханих, алейки та галявини. За бажанням можна зайнятися скелелазанням.
	18:30–21:50	Дорога з Актовського каньйону до Каньйону річки Синюхи.
	22:00	Зупинка для ночівлі у наметах. Вільний час. За бажанням збір біля багаття, вечеря (картопля та овочі запечені на багатті, юшка з риби).
Другий	6:00 – 8:00	Зустріч світанку. Рибальство.
	8:00 – 8:30	Сніданок.
	8:40-11:00	Оглядова екскурсія. Перейдете річку біля старого водного млина. Катання на човні за бажанням.
	11:10-13:20	Дорога з Каньйону річки Синюхи до Буцького Каньйону
	13:30 – 14:20	Обід в кафе (у вартість туру не входить)
	14:20-16:00	Оглядова екскурсія. Відвідаєте галасливий двометровий водоспад-перекат „Вир”. За бажання можна просто посидіти біля водоспаду, зануривши ноги у вируючу воду. Біля самого водоспаду відвідаєте великий водяний млин, де на сьогоднішній день від нього збереглися лише фрагменти. Побачите руїни першої в Україні гідроелектростанції. Відвідаєте Радіонову скелю. За бажанням можна зайнятися скелелазанням.
	16:10 -17:00	Дорога з Буцького Каньйону до національного дендрологічного парку «Софіївка».
	17:00 - 20:00	Прогулянка по парку. Вечеря в кафе на території парку у вартість туру не входить.
	20:00-23:20	Дорога до дому: З дендрологічного парку до Одеси

Загальна інформація туру:

1) Маршрут:

Одеса-Арбузинський каньйон -Актовський каньйон- каньйон річки Синюхи (Зупинка для ночівлі в наметах.) - Буцький каньйон - Національний дендрологічний парк «Софіївка» - Одеса.

2) Дорога (751 км)- асфальт різної якості, поблизу каньйонів будемо виїжджати на ґрунтовки.

3) Проживання- одну ніч ночуємо в наметах біля річки Синюхи.

4) Режим їзди - швидкість на шосе — 120-130 км/год, на другорядних асфальтованих дорогах — не вище 90-100 км/год.

5) Харчування – сніданок та вечеря біля каньйону річки Синюхи включено у вартість туру. Перед ночівлею в наметах їжу готуватимемо на багатті. Вечеря – це картопля та овочі запечені на багатті, юшка з риби.

6) Обіди і вечеря в кафе на території національного дендрологічного парку «Софіївка» оплачуються окремо.

7) Екіпіровка та спорядження - кожний учасник мототуру повинен мати необхідну екіпіровку: шолом, куртка, штани, рукавички, боти, дощовик. Для комфортної ночівлі біля річки Синюхи потрібно мати спальник, каремат.

8) Технічна допомога - в разі форс-мажорних обставин, допомога з евакуацією мотоциклів. Заправка мотоциклів входить у вартість туру.

9) Кількість учасників - не більше 10, включно з пасажирами.

10) В екскурсійній програмі передбачено відвідати:

1) Арбузинський каньйон (Додаток В, рис. В.1) розташований на річці Арбузинка у Вознесенському районі Миколаївської області. Ця дивовижна місцина з нетиповим для Півночі України ландшафтом кардинально відрізняється від сусіднього Актовського каньйону. Там немає гострих скель – лише величезні строкаті валуни (такий ефект дає гранітна порода вулканічного походження), що сформувалися більш ніж 4 млрд років тому. В Арбузинському каньйоні майже немає зими, адже вулкан, що колись створив ці скелі, дає тепло до сих пір. Це сприяло формуванню унікальної екосистеми

з величезною кількістю рідкісних тварин та рослин. А взимку, коли вся область вкрита снігом, в каньйоні можна знайти зелену траву та квітучі фіалки.[52]

2) Актівський каньйон (Додаток В, рис. В.2) - розташований на річці Мертвовод поряд із селом Актіве Вознесенського району. Система Каньйонів складається із застарілих вивітрених гранітів, перерізаних річками Мертвовод та Арбузинка на глибину понад 40-50 метрів. Площа каньйону перевищує 250 гектарів та являє собою унікальний комплекс гранітних скель, валунів і степової та водної екосистем, розміщених на одному з найстаріших клаптиків суші Євразії. [53] . «Долина диявола» — ще одна назва каньйону, яка навіює містичні мотиви і ховає в собі численні легенди, пов'язані із цим місцем. Наприклад, про те, що в Актівському каньйоні козаки-характерники тренували свої надлюдські здібності перевтілення у тварин.[54].

3) Каньйон річки Синюхи (Додаток В, рис. В.3) - розташований в гирлі річки біля села Тернівка Кіровоградської області. Це дуже мальовнича місцевість, утворена гранітними породами, що вийшли на поверхню. На берегах річки росте рідкісний листяний ліс. На каньйоні можна зустріти збережене спорудження покинутого водяного млина. Особливість річки - це чистота її вод, яка обумовлена відсутністю будь-яких стоків. Каньйон - чудове місце для прогулянки. Тут можна зробити безліч прекрасних фотознімків і насолодитися красою пейзажів.[55]

4) Скельний Буцький каньйон (Додаток В, рис. В.4) розташований на річці Гірський Тікич біля села Буки на Черкащині. [56] Він входить в сотню найкрасивіших місць України і знаходиться на другому місці рейтингу «Сім чудес Черкащини». Є інформація, що камінню каньйону - більше 2 млн. років. Можливо, такий рельєф утворився за часів сходу льодовика. За одними даними, довжина каньйону - близько 3 км, по другим- 5 км. Скелі і каменні тягнуться на відстань приблизно кілометра.

Перед входом в Буцький каньйон води гірського Тікича стрімко скочуються з брили граніту, тим самим створюючи гучний водоспад Вир. Біля

водоспаду ще в 19 столітті побудували великий водяний млин, від якого збереглися тільки фрагменти [57].

5) Національний дендрологічний парк «Софіївка» (Додаток В, рис. В.5 та Додаток В, рис. В.6) розташований в Умані, на берегах річки Кам'янки. Він займає площу в 180 гектарів і є зразком садово-паркового мистецтва. В даний час парк «Софіївка» - популярне місце відпочинку в Україні. Софієвський парк цікавий своєю романтичною атмосферою, штучними ставками і мальовничими пам'ятками. В Софіївському парку зустрічаються бюсти давньогрецьких філософів і скульптури на сюжети з греко-римської міфології.[58]

3.2 Впровадження інноваційних цифрових технологій як основи просування туру «Каньйонами України»

Під електронним туризмом розуміється оцифровка всіх процесів у туристичній індустрії. І він спрямований на підвищення ефективності обміну інформацією, обміну, спілкування, обробки транзакцій просування турів.

Простим прикладом електронного туризму є вкладка (додаток) в офіційному сайті для просування мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах.

Надання необхідної інформації потенційним споживачам мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах передбачає:

- створення інформаційних центрів на автомобільних дорогах, які б надавали туристичну інформацію, можливості придбання сувенірів;
- створення інформаційних бюро біля визначних місць дестинацій, які б надавали необхідну туристичну інформацію;
- розробка карт дестинації, які б містили інформацію про туристичну інфраструктуру дестинації;
- впровадження Інтернет-маркетингу шляхом проведення мобільної реклами, збільшення каналів доступу до веб-сайтів та розширення їх концепції;

- здійснення стратегічних комунікацій з метою підвищення обізнаності потенційних споживачів мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах;
- проведення спільних маркетингових акцій з метою стимулювання продажу мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах.

Використання засобів реклами для просування мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах залишається важливою частиною маркетингової діяльності (реклама, інтернет-ЗМІ, телебачення, радіо, соціальні мережі).

Використання соціальних мереж є частиною маркетингу дестинацій. Для успішного просування мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах в соціальних мережах потрібно правильно обирати цільову аудиторію, створити унікальний і цікавий контент, постійно оновлювати інформацію, бути правдивими з користувачами соціальної мережі, оскільки негативна інформація дуже швидко розповсюджується. Соціальні медіа канали включають в себе: соціальні мережі (Facebook, Instagram); блоги (Wordpress, TypePad, Blogger, Tumblr); мікроблоги (Twitter); спільне використання контенту (YouTube, Vimeo, Flickr, Slideshare); соціальні закладки (Facebook Like, Digg, Reddit, StumbleUpon, смачні); послуги геолокації (Foursquare, Gowalla, Facebook Places, Loopt). Тому необхідно просувати мототур «Каньйонами України» з ночівлею в наметах саме через Facebook.

Вищесказане свідчить про використання комунікацій через соціальні мережі як одного з найбільш важливих елементів з просування мототуру «Каньйонами України».

Для просування мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах може стати SMART – туризм, який у практичному змісті для мандрівника означає використання смартфонів і інших розумних технологій для полегшення його поїздки. Його ціль - зробити поїздку більш зручною, безпроблемною й менш заморочливою.

Смартфон з підключенням до Інтернету може виконувати різні функції: від навігації від місця до місця, до перекладу на іноземні мови і обміну світлинами й відео з подорожі мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах у соціальних мережах.

Оскільки туристи беруть активну участь у процесі, роль мандрівників змінилася із чисто споживачів на співучасників. Тепер туристи можуть спільно створювати й будувати свій особистий досвід, активно взаємодіючи з ними за допомогою своїх смартфонів.

SMART - туризм застосовується на всіх трьох етапах подорожі: до, під час і після подорожі мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах.

Мандрівники мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах покладаються на свої смартфони на кожному етапі своєї подорожі: використання повідомлень у соціальних мережах, обмін відгуками про поїздки.

Важливими інформаційні технології можуть стати й при створенні електронного реєстру для просування мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах, з можливістю їх віртуального «відвідування».

Актуальним буде створення й електронних довідників, а також інформаційні довідники щодо транспортних маршрутів для мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах.

Сучасна ситуація в світі призводить до виникнення нових видів послуг і трендів у туризмі [44].

Серед методів PR-діяльності з просування мототуру «Каньйонами України» слід виділити такі основні напрямки:

1. Робота із засобами масової інформації: статті в газетах і журналах, робота на телебаченні.

Інформаційні потоки з різних джерел повинні бути об'єднані. Закони формування інформаційного потоку щодо просування мототуру «Каньйонами України» вимагають надавати якомога більше інформації, забезпечувати безперервний потік інформації, але не перегружати аудиторію.

Насамперед, необхідно випустити документальний фільм про «Каньйони України» і відеоролики для телебачення. По-друге, провести мототур для різних цільових аудиторій. По-третє, створити бюро новин про каньйони України, яке б регулярно поставляло інформацію основним споживачам та журналістам, які пишуть статті про каньйони України, розповсюджувало спеціальний прес-пакет і прес-релізи, організовувало публікацію матеріалів щодо каньйонів України у засобах масової інформації.

2. Випуск інформаційних матеріалів про мототур «Каньйонами України». На діяльність по формуванню туристичного іміджу країни найбільше впливає відсутність інформації. Розробка інформаційних буклетів про каньйони України, карт, що дасть можливість збільшити кількість туристів з обрання мототуру «Каньйонами України».

3. Організація рекламних поїздок в мототур «Каньйонами України»:

- для зарубіжних клієнтів – дешева або майже безкоштовна поїздка, яку отримують внаслідок виграшу в лотереї або дачі правильних відповідей на питання про каньйони України. Мета акції – створити хороші враження про країну, які турист передасть своїм друзям та знайомим.

- для співробітників туристичних агентств – майже безкоштовна поїздка по каньйонам України з відвідуванням їх. Мета акції - створити хороші враження про каньйони України, ознайомити потенційних клієнтів з можливостями відпочинку під час мототуру «Каньйонами України» і налагодити ділові зв'язки.

- для іноземних журналістів, що дозволить їм безпосередньо побачити каньйони України, переконатись в надійності і достойному сервісі фірми-організатора, встановити хороші взаємовідносини між представниками туристичного бізнесу і пресою.

4. Проведення міжнародних семінарів по туризму з відвідуванням каньйонів в Україні.

Крім того, Україна повинна приймати участь в глобальній кампанії по комунікаціям в індустрії туризму, яка проводиться ЮНВТО. В ході її

проведення акцент потрібно робити на п'ять базових компонентів: транспаранти (лозунги), логотипи, постери, листівки та 30-секундні оголошення по загальнодоступних каналах зв'язку про каньйони в Україні. Все це спрямовано на передачу інформації про тури та мототур «Каньйонами України» [45].

Актуальним напрямком у галузі туризму є використання глобальних розподільчих систем (Global Distribution System), які забезпечують швидкий і зручний прокат мотоциклів. [46].

Віртуальні геоінформаційні системи представляють узгоджену просторову та атрибутивну інформацію, що мають безпосереднє відношення до об'єктів. Користувачі мережі Інтернет, відвідуючи різні сайти, знайомляться з мототуром «Каньйонами України», слайдами у 3D-форматі, можуть переглянути їх місцезнаходження на карті та навіть побувати в каньйонах. Найновіші розробки, наприклад Google maps, надають можливість кожному побувати в будь-якому каньйоні, де забажаєш, і все це відбувається у тривимірному форматі зображення.

Найбільш перспективними цифровими технологіями є обробка великих даних Big Data та block- chain. Технологія Big Data дозволяє запропонувати туристу, виходячи з його переваг (накопичених у даних), певні маршрути, відвідування конкретних каньйонів.

До нових інноваційних маркетингових технологій у сфері туризму відноситься використання чат-ботів і месенджерів. Месенджери перестали бути тільки каналом спілкування і вже перетворилися на перспективний канал інтернет-маркетингу. Очікується збільшення популярності використання месенджерів з рекламною метою та інтенсифікація використання інструментів автоматизації, наприклад чат-ботів [48]. За допомогою мобільних месенджерів бізнес може вирішувати такі маркетингові завдання, як підтримка клієнтів, упізнаваність, трафік, залучення клієнтів та продаж мототуру «Каньйонами України».

Віртуальна реальність (VR) як інноваційна технологія впевнено увійшла

в індустрію туризму, використовуючи свої переваги, щоб заохотити клієнтів спробувати віртуальну подорож перед її придбанням. Мобільні додатки для неї з'являються на багатьох платформах, таких як Google Play, Google Maps, YouTube, що робить цю технологію доступною для всіх. Віртуальна реальність створює відчуття присутності в дестинації, що далеко від місцезнаходження споживача, а також через інструменти сприйняття (3D, VR) надає можливість відчувати атмосферу будь-якого туристичного об'єкта, в т.ч. і каньйонів. Доповнена реальність (AR) дозволяє туристам побачити на місці відвідування не тільки те, що представляється звичайному погляду, а й за допомогою девайсів (окулярів і смартфонів) побачити, як виглядав цей об'єкт екскурсії в давні часи [49, 50]. В Україні завоювали популярність такі он-лайн-сервіси, як: Мандруй Україною (discover.ua), Ukrainer, 360Cities. Отже, пропонуємо доповнити он-лайн-сервіси і для мототурів «Каньйонами України».

На сьогодні віртуальний туризм виступає важелем підтримки попиту на туристичні послуги. Безперечними перевагами VR-туризму виступають: зниження ризиків імовірності зараження у подорожах; можливість ознайомлення з культурними та природними пам'ятками, експозиціями музеїв, туристськими маршрутами, каньйонами в онлайн-режимі; економія часу та грошей для споживачів; можливість здійснювати віртуальні подорожі «Каньйонами України» у будь-який зручний час [51].

Отже, до інноваційних технологічних трендів просування мототуру «Каньйонами України» слід віднести: Big Data (великі дані), blockchain, VR&AR (віртуальна і доповнена реальність), IoT (Інтернет речей), роботизація, штучний інтелект, мобільні додатки та ін.

Варто зазначити, що нинішнє обмеження можливостей для активного туризму (мототуру «Каньйонами України») в період пандемії COVID-19 та війни сприяє розвитку інших форм задоволення естетичних потреб у прекрасному, зумовлюючи тим самим швидке впровадження сучасних інформаційних технологій в сферу туризму (віртуальний туризм, штучний

інтелект, діджиталізація та ін.).

Отже, цифрова трансформація туристичної галузі, буде безперечно дуже важливими фактором її зростання, не лише через необхідність надання інформації споживачам і маркетинг, але і з точки зору організації роботи різних напрямів у галузі туризму.

Можна припустити, що переважна більшість удосконалень в організації турів до каньйонів будуть ґрунтуватися на впровадженні віртуальних рішень і онлайн-роботи.

3.3. Розрахунок вартості туру «Каньйонами України»

Отже, так як ми зосередили увагу на мототурі «Каньйонами України», то потрібно враховувати той факт, що витрати палива зі збільшенням швидкості мотоцикла зростають. Для прикладу, в табл. 3.2 можна побачити витрати палива на різних швидкостях мотоциклів Suzuki - STORM 650/XT.

Таблиця 3.2

Витрати палива на різних швидкостях мотоциклів Suzuki - STORM 650/XT

Швидкість	Споживання палива на 100 км
50 км/год	2,5 л
70 км/год	3,0 л
90 км/год	5,0 л
100 км/год	8,5л
120-130 км/год	10,5 л

У табл. 3.2. можна побачити, що модель мотоциклу Suzuki - STORM 650/XT на 50 км/год споживає 2,5 л; при 70 км / год - вже 3,0 л; при 90 км / ч розхід палива виріс ще на 2 л (5,0 л / 100 км), а при 100 км / год підскочив відразу на 3,5 л / 100 км і склав 8,5 л / 100 км.

Мототуризм є достатньо ефективним видом продукту, який можна реалізовувати на ринках України. Адже він приваблює туристів з різних частин світу та об'єднує їх почуття до екстриму та нових вражень.

Мототуризм має такі привабливі сторони:

1. Економічність. Так як основним видом пересування є мотоцикл, за рахунок чого витрати на транспорт під час подорожі будуть скорочуватися.
2. Туристичні пам'ятки. Правильно підібрані мототур завжди проходять в місцевості яка багата своїми туристичними ресурсами.
3. Міжнародність. В даному виді туризму, є можливість згуртувати туристів з різних куточків землі за рахунок загального хобі, таким чином є шанс, не тільки отримати задоволення від туру, а ще знайти нових друзів, які буду розділяти любов до подорожей на мотоциклах.
4. Поділ за рівнями складності. Незалежно від того хто турист, новачок або майстер спорту, є можливість підібрати маршрут конкретно під рівень навичок.

Так як Україна багата своїми туристичними ресурсами, мототуризм повинен бути достатньо ефективним в економічному плані, але нажаль, на сьогоднішній день, мототуризм не займає високої планки. Вважаємо, що це може бути по декільком причинам:

По перше, рівень наших доріг, не на найкращому рівні.

По друге, в Україні чомусь не рекламують саме цей вид туризму.

По третє, інфраструктура в декількох туристичних містах, ще повинна удосконалюватися, для того щоб туристам було комфортніше знаходитися там. [42].

Для того щоб правильно розрахувати ефективність мототуру «Каньйонами України» необхідно слідкувати за вартістю палива на території України. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Середні ціни на паливе по Україні станом на 26.05.2022р.

Вид палива	Ціна (грн.)
Бензин А-95 преміум	51,91
Бензин А-95	50,79
Бензин А-92	49,46
Дизельне паливо	56,43
Газ автомобільний	40,11

Розглянемо вартість мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Вартість мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах

Маршрут туру	Вартість, грн.
Витрати на паливо за маршрутом Одеса – Арбузинський каньйон – Актовський каньйон – каньйон річки Синюхи - Буцький каньйон - Національний дендрологічний парк «Софіївка» у м. Умань – Одеса (890 км) на 1 мотоцикл з двома особами	$890/100 \cdot 8,5 \cdot 52 = 3933,8$ де: 890 км – довжина маршруту 8,5 л – витрати палива на 100 км 52 грн. – ціна 1 л бензину А-95 преміум
Витрати на паливо за маршрутом на 1 особу	1966,9
Вартість ночівлі в орендованому наметі на 1 особу	200
Вартість вечері (картопля та овочі запечені на багатті, юшка з риби) на 1 особу.	200
Вартість сніданку на 1 особу	100
Вартість вхідного квитка для дорослих до національного дендрологічного парку «Софіївка».	100
Супровід та екскурсійне обслуговування досвідченим мотогідом	500
Собівартість туру на 1 особу, грн.	3066,9
Умовно-постійні витрати туристичної фірми (10 %)	306,69
Прибуток туроператора (15 %)	460,0
Податок на додану вартість (20 %)	613,38
Туристичний збір	30
Загальна вартість туру на одну особу	4476,97

Вартість вхідного квитка до національного дендрологічного парку «Софіївка» для дорослих – 100 грн., для дітей шкільного віку – 50 грн. Вартість екскурсії для дорослих – 40 грн., для дітей шкільного віку – 25 грн. Мінімальна вартість екскурсії для дорослих (до 10-ти осіб) – 400 грн., мінімальна вартість екскурсії для дітей шкільного віку (до 10-ти осіб) – 250 грн. Вартість екскурсії іноземною мовою: для дорослих – 60 грн., для дітей – 50 грн. Мінімальна вартість екскурсії іноземною мовою для дорослих (до 10-ти осіб) – 600 грн., для дітей (до 10-ти осіб) – 500 грн. Екскурсії проводяться українською, російською, англійською, польською, французькою та німецькою мовами [67].

Так, по м. Одеса прийнято рішення, згідно якого ставки туристичного збору складають 0,5 % від розміру мінімальної заробітної плати в 2021 р. для внутрішнього та в'їзного туризму за кожен добу тимчасового розміщення особи у місцях проживання (ночівлі), а саме 30 гривень.

Отже, вартість мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах складатиме на 1 особу 4476,97 грн.

Якщо, у туриста не має власного мотоцикла, то його можна взяти в оренду, при цьому вартість мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах зросте на суму його оренди та в залежності на який період буде взято мотоцикл, якої марки, а також в залежності від дня в тиждні.

Прокат, оренда мотоцикла [66]:

Ціни:

У будні (пн-чт):

1 доба - 1050 грн

2 діб 700 грн/доба, тобто 1400 грн.

3 діб 600 грн/доба, тобто 1800 грн.

Вихідні дні (пт-нд):

1 доба - 1250 грн

2 діб 850 грн/ доба, тобто 1700 грн.

Якщо більше, ніж на 7 діб, то оренда буде рахуватися 450 грн доба.

При цьому обов'язковою є застава 200 \$.

Для оренди необхідний паспорт, ідифікаційний код, права водія категорії А.

Мотоцикл повинен бути у відмінному стані, регулярно проходити своєчасне обслуговування.

А також можливе екіпірування для оренди, є різні розміри шоломів і т.д.

Що не входить у вартість:

- Обіди по маршруту туру та вечеря на території національного дендрологічного парку «Софіївка»;
- Технічне обслуговування;
- Страхування.

Мототуризм є достатньо ефективним видом продукту, який можна реалізовувати на ринках України. Адже він приваблює туристів з різних частин світу та об'єднує їх почуття до екстриму та нових вражень. Мототуризм має такі привабливі сторони:

1. Економічність. Так як основним видом пересування є мотоцикл, за рахунок чого витрати на транспорт під час подорожі будуть скорочуватися.

2. Туристичні пам'ятки. Правильно підібрані мототури завжди проходять в місцевості яка багата своїми туристичними ресурсами.

3. Міжнародність. В даному виді туризму, є можливість згуртувати туристів з різних куточків землі за рахунок загального хобі, таким чином є шанс, не тільки отримати задоволення від туру, а ще знайти нових друзів, які будуть розділяти любов до подорожей на мотоциклах.

4. Поділ за рівнями складності. Незалежно від того хто турист, новачок або майстер спорту, є можливість підібрати маршрут конкретно під рівень навичок.

Висновки до 3 розділу

Було складено мототур «Каньйонами України» з ночівлею в наметах. Загальна відстань всього маршруту склала 890 км.

Скорочений вигляд маршруту: Одеса - Арбузинський каньйон - Актовський каньйон - каньйон річки Синюхи (Зупинка для ночівлі в наметах) - Буцький каньйон - парк «Софіївка»-Одеса.

Вартість мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах складатиме на 1 особу 4476,97 грн. Розрахунок вартості, це досить складний процес вимагає від агента уважності і точності. Щоб правильно створити і розрахувати мототур, в першу чергу необхідно обчислити суму собівартості, яку ми обчислюємо з постійних, витрат, змінних і непрямих витрат. З отриманої вартості ми додаємо відсоток і створюємо ціну на тур. При плануванні з метою ефективного просування туру на ринку, необхідно враховувати безліч факторів, які мають вплив на туристичну сферу. Підприємство має уважно вивчати ринок з метою найкращого його обслуговування і одночасно отримання більшого прибутку.

Інформаційні технології є важливою складовою туристичного бізнесу, які зумовлюють його швидкий розвиток. Рекламні компанії туристичних підприємств часто розміщуються в Інтернеті на різних сайтах, тим самим привертаючи все більшу увагу аудиторії. Ефективна діяльність сайту туристичних фірм є основною базовою складовою будь-якого туристичного агентства. Діяльність сайту не може здійснюватися без реклами.

Для просування мототуру нами запропоновано:

- використання соціальних мереж (Facebook, Instagram); блоги (Wordpress, TypePad, Blogger, Tumblr); мікроблоги (Twitter); спільне використання контенту (YouTube, Vimeo, Flickr, Slideshare); соціальні закладки (Facebook Like, Digg, Reddit, StumbleUpon); послуги геолокації (Foursquare, Gowalla, Facebook Places, Loopt);

- впровадження Інтернет-маркетингу шляхом проведення мобільної

реклами, використання чат-ботів і месенджерів;

- здійснення стратегічних комунікацій з метою підвищення обізнаності потенційних споживачів мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах (робота із засобами масової інформації: статті в газетах і журналах, робота на телебаченні);

- проведення спільних маркетингових акцій з метою стимулювання продажу мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах;

- необхідно випустити документальний фільм «Каньйони України» і відеоролики для телебачення;

- створити бюро новин про каньйони України;

- розробка інформаційних буклетів про каньйони України;

- організація рекламних поїздок в мототур «Каньйонами України»;

- розробка 30-секундного оголошення по загальнодоступних каналах зв'язку про каньйони в Україні.;

- віртуальна реальність (VR) як інноваційна технологія впевнено увійшла в індустрію туризму, використовуючи свої переваги, щоб заохотити клієнтів спробувати віртуальну подорож перед її придбанням. Доповнена реальність (AR) дозволяє туристам побачити на місці відвідування не тільки те, що представляється звичайному погляду, а й за допомогою девайсів (окулярів і смартфонів) побачити, як виглядав цей об'єкт екскурсії в давні часи;

- проведення міжнародних семінарів по туризму з відвідуванням каньйонів в Україні.

Отже, до інноваційних технологічних трендів просування мототуру «Каньйонами України» слід віднести: Big Data (великі дані), blockchain, VR&AR (віртуальна і доповнена реальність), IoT (Інтернет речей), роботизація, штучний інтелект, діджиталізація, мобільні додатки та ін.

ВИСНОВКИ

"Каньйон" широко використовується в США, а термін "ущелина" широко використовується в Європі.

Каньйон - це глибока долина, що має круті сторони, а ущелина - це глибокий яр з річкою, що протікає через нього, або яр без річки.

Каньйони формуються через тривалі періоди часу та часті ерозії з плато рівня. Круті скелі утворюються, оскільки ці тверді породи стійкі до ерозії або будь-якого типу вивітрювання.

Найбільшого успіху в організації водного туризму досягли у Великому каньйоні Колорадо та Глен каньйоні (США), каньйоні річки Тара (Чорногорія), каньйоні Вінтгар (Словенія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні річки Соча (Словенія), каньйоні Матка (Македонія), каньйоні Кеprüлю (Туреччина) та багатьох інших.

Досить розвинений рафтинг у Великому каньйоні Колорадо. Швидка течія і пороги притаманні річкам Нової Зеландії (каньйони Ватороа та Кайтуна), тому рафтинг тут дуже популярний. Розвивається рафтинг і в європейських каньйонах, наприклад у каньйоні Осумі (Албанія). Останнім часом стає популярним рафтинг і на коротких та бурхливих річках Японії (у каньйоні Мінакамі) та Туреччині (каньйон Кеprüлю).

Любителі активного відпочинку зможуть спробувати каякінг Великому каньйоні Колорадо (США), каньйоні річки Тара (Чорногорія), каньйоні Вінтгар (Словенія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні річки Соча (Словенія), каньйоні Матка (Македонія). Як це не дивно, але каякінг також можливий в крижаному каньйоні Гренландії.

Каньйонінг можливий у каньйонах Кельвін (Великобританія), Фунг Фе та Чахаре (Непал), Сьєра-де-Гуара (Іспанія), Невідіо та Тара (Чорногорія), Керенкалі (Індонезія), Камошіка та Нагішо (Японія), а також Ватороа та Кайтуна (Нова Зеландія.)

Умови для розвитку цих видів альпінізму та скелелазіння є у каньйоні річки Тара (Чорногорія), Великому каньйоні Вердон (Франція), каньйоні Мапл (США), каньйон Пенітенте (США), каньйоні Кізіклі (Туреччина) та інших.

Найбільшого розвитку саме в каньйонах парапланеризму та дельтапланеризму, які є видами повітряного спорту досягли в США (Великий каньйон Колорадо, Сухий каньйон, каньйон Зайон та Верхній каньйон). У Новій Зеландії дельтапланеризм можливий в каньйоні Свінгін, у Європі - у Великому каньйоні Вердон (Франція).

Туристична компанія Американська компанія подорожей, туристичний оператори W. club, My Geo, "КОТЕ", "Каліпсо Україна", туристична компанія "It-travel", а також туристична фірма «Олімпус» пропонують тури до каньйонів, які можуть бути як індивідуальними, так і груповими та авторськими. Найбільше туристів, які цікавляться каньйонами в США.

Вартість туру до каньйонів залежить від кількості днів туру, їх розташування та розваг. Досліджено, що найдорожчі тури в каньйони до США.

Україна має великі каньйони, які не поступаються за красою американським. Охарактеризовано: Дністровський каньйон та острів «Інь-Янь», Буцький каньйон, Тетеревський каньйон, Коростишівські гранітні кар'єри, каньйон річки Синюхи, Смотрицький каньйон, Станіславський каньйон.

Досліджено Гранітно-Степове Побужжя: Актівський каньйон, Арбузинський каньйон, каньйон «Капелька» та каньйон «Корабелка».

Розглянуто та надано характеристику видам туристично-рекреаційної діяльності в каньйонах України.

Складено мототур «Каньйонами України» з ночівлею в наметах.

Загальна відстань всього маршруту склала 890 км.

Скорочений вигляд маршруту: Одеса - Арбузинський каньйон - Актівський каньйон - каньйон річки Синюхи (Зупинка для ночівлі в наметах) - Буцький каньйон - парк «Софіївка»-Одеса.

Вартість мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах складатиме на 1 особу 4476,97 грн. Розрахунок вартості, це досить складний процес вимагає від агента уважності і точності. Щоб правильно створити і розрахувати мототур, в першу чергу необхідно обчислити суму собівартості, яку ми обчислюємо з постійних, витрат, змінних і непрямих витрат. З отриманої вартості ми додаємо відсоток і створюємо ціну на тур. При плануванні з метою ефективного просування туру на ринку, необхідно враховувати безліч факторів, які мають вплив на туристичну сферу.

Інформаційні технології є важливою складовою туристичного бізнесу, які зумовлюють його швидкий розвиток. Рекламні компанії туристичних підприємств часто розміщуються в Інтернеті на різних сайтах, тим самим привертаючи все більшу увагу аудиторії. Ефективна діяльність сайту туристичних фірм є основною базовою складовою будь-якого туристичного агентства. Діяльність сайту не може здійснюватися без реклами.

Для просування мототуру нами запропоновано:

- використання соціальних мереж (Facebook, Instagram); блоги (Wordpress, TypePad, Blogger, Tumblr); мікроблоги (Twitter); спільне використання контенту (YouTube, Vimeo, Flickr, Slideshare); соціальні закладки (Facebook Like, Digg, Reddit, StumbleUpon); послуги геолокації (Foursquare, Gowalla, Facebook Places, Loopt);
- впровадження Інтернет-маркетингу шляхом проведення мобільної реклами використання чат-ботів і месенджерів;
- необхідно випустити документальний фільм «Каньйони України» і відеоролики для телебачення;
- створити бюро новин про каньйони України;
- розробка інформаційних буклетів про каньйони України;
- організація рекламних поїздок в мототур «Каньйонами України»;
- 30-секундні оголошення по загальнодоступних каналах зв'язку про каньйони в Україні;
- віртуальна реальність (VR) як інноваційна технологія впевнено

увійшла в індустрію туризму, використовуючи свої переваги, щоб заохотити клієнтів спробувати віртуальну подорож перед її придбанням. Доповнена реальність (AR) дозволяє туристам побачити на місці відвідування не тільки те, що представляється звичайному погляду, а й за допомогою девайсів (окулярів і смартфонів) побачити, як виглядав цей об'єкт екскурсії в давні часи;

– проведення міжнародних семінарів по туризму з відвідуванням каньйонів в Україні.

Отже, до інноваційних технологічних трендів просування мототуру «Каньйонами України» слід віднести: Big Data (великі дані), blockchain, VR&AR (віртуальна і доповнена реальність), IoT (Інтернет речей), роботизація, штучний інтелект, діджиталізація, мобільні додатки та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каньйон. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%B9%D0%BE%D0%BD>
2. Що таке каньйон? URL: <https://uk.history-hub.com/sho-take-kanion>
3. Що таке каньйон? Як утворюються каньйони? URL:
<https://yrok.pp.ua/serednya-osvta/6735-scho-take-kanyon-nayvdomsh-kanyoni-svtu.html>
4. Різниця між ущелиною та каньйоном. URL:
<https://ua.sawakinome.com/articles/geography/difference-between-gorge-and-canyon-3.html>
5. Що таке каньйон і як він утворюється. URL:
<https://rozavetrovsibir.ru/uk/other-countries/nacionalnyi-park-grand-kanon-grand-kanon-v-ssha-chto-takoe-kanon-i-kak/>
6. Найбільші каньйони на землі. URL:
<https://www.volynpost.com/news/58427-najbilshi-kanjony-na-zemli-foto>
7. Тонкошкур М. В. Конспект лекцій з дисципліни «Міжнародний туризм» (для студентів 5 курсу денної та 6 курсу заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст спеціальності 7.14010301 «Туризмознавство (за видами)» та освітньо-кваліфікаційного рівня магістр спеціальності 8.14010301 «Туризмознавство (за видами)») / М. В. Тонкошкур; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2013. – 126 с.
8. Berndt R., Fantapie Altobelli C., Sander M. Internationales Marketing- Management. Gabler Verlag, 2016. 663 s.
9. Приборкання готельєрів: знизити ціни до Євро-2012 допоможуть податки? [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://economics.unian.net/ukr/news/125043-priborkannya-goteleriv-zniziti-tsini-do-evro-2012-dopomojut-podatki.html>

10. Aaker D., Biel A.L. Brand Equity and Advertising: Advertising role in Building Strong Brands. - Hillsdale, N.J., Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1993.
11. Aaker D., Joachimsthaler E. Brand Leadership. - New York: Free Press, 2000. – 378 p.
12. Alderson W., Cox R. Toward a Theory in Marketing // Journal of Marketing. 13 Oct, 1948. P. 137 - 152.
13. American Marketing Association. URL: www.marketingpower.com/layouts/Dictionary.
14. ANA Digital & Social Media Conference 2018. URL: <https://www.ana.net/conference/show/id/DSM-JUL18>.
15. Augustyn M. Marketing tourism regions: effectiveness through cooperation. In: Richards G. (Ed.). Tourism in Central and Eastern Europe: education for quality. Tilburg University Press, 1996. p.261-274.
16. Глобальна дистриб'юторська система Amadeus. URL: <https://amadeus.com/>
17. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні, К.: ЄБРР, 2020. – 28 с.
18. Криза у світовому туризмі відступить не раніше 2023 року – ООН // Слово і діло. – 2021. – URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/28/novyna/suspilstvo/kryza-svitovomu-turyzmi-vidstupyt-ne-ranishe-2023-roku-onn>.
19. Коронакриза: світова економіка втратила чверть мільярда робочих місць // Укрінформ. – 2021. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3177930-koronakriza-svitova-ekonomika-vtratila-cvert-milarda-robocih-misc.html>.
20. Каньйони як об'єкти туризму https://tourlib.net/statti_ukr/vodoviz.htm
21. Указ Президента України “Про створення національного природного парку “Дністровський каньйон”” № 96 від 3 лютого 2010 року.

22. Кагало О. О., Мандзюк Л. О. НПП Дністровський каньйон // Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч.2. Національні природні парки / Колектив авторів під ред. В.А. Онищенко і Т.Л. Андрієнко. – Київ, 2012. – с. 249-259.
23. Єфремцева А.П. Тясминський каньйон як унікальна пам'ятка природи і об'єкт туристичної привабливості / Гуманітарний вісник. Число 29. Вип. 13. – с. 94 – 103
24. Вірченко В. Тясминський каньйон / В. Вірченко // Рідна природа. – 1988. – № 4.
25. Ветров О. Тясмин / О. Ветров // Трудова слава. – 2000. – № 3, 4. – С. 3.
26. Єфремцева А. Повертаючись до назви річки Тясмин / А. Єфремцева // Трудова слава. – 2005.
27. Кляп М.П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму: підручник. К.: Знання, 2013. 334 с.
28. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>
29. Розметова О.Г. Створення умов інвестиційної привабливості розвитку санаторно-курортних послуг // Економіка та держава. - № 2. – 2008. – С. 64-67.
30. Прейгер Д.К., Малярчук І.А. Міжнародний туризм в Україні як форма розвитку інтеграційних комунікацій //Стратегічна панорама. - 2005. - №3. -С.37-40.
31. Роглев Х.Й., Мунін Г.Б. Стан та перспективи розвитку ділового туризму в Україні //Туризм: Теорія і практика. - 2005. - №1. - С.6-9.
32. Литвиненко Т.М. Державна підтримка конкурентоспроможності туризму в Україні // Сб. Киев. слав. ун-та, ред. колегія Ю.М. Алексєєв. - Киев, КСІ, 2005, № 21. - 198 с.
33. Українська асоціація екологічного туризму. URL: <http://uaeta.org>

34. Wkiorg. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B6%D0%B6%D1%8F>
35. Туристична компанія «Тут і Там». URL:
<https://tutitam.ua/country/ukraina/grantino-stepnoe-pobuzhe-nikolaevschina>
36. Wiki. URL: <https://info.wikireading.ru/262000>
37. Priroda Ukraine. URL:
<https://sites.google.com/site/prirodaukraieni9612/>
38. Загальноосвітній журнал URL: <https://xn----8sbiecm6bhdx8i.xn--p1ai/>
39. Британська енциклопедія. URL:
<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Health-and-welfare>
40. Ekniga URL: <https://ekniga.org/reader/75411/page/6/>
41. Mototravel. URL: <https://mototraveller.ru>
42. Scienceforum. URL: <https://scienceforum.ru/2015/article/2015011387>
43. Камушков О.С. Управління регіональними бізнес-процесами в індустрії туризму. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2021. – 409 с.
44. Кравченко А. В., Бойко В. В. Цифровізація туристичної галузі в пост-COVID-19 період. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.2.96
45. Заячковська Г. А. Маркетинг в'їзного туризму: теоретико-методологічні засади: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2020. 308 с.
46. Кукліна Т. С. Використання інформаційних технологій в діяльності туристичних підприємств. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 13-2. С. 217-221.
47. Джинджоян В. В. Сучасні інноваційні технології в менеджменті туризму та гостинності. Ефективна економіка. 2021. №6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.5>.

48. Кожухівська Р. Б., Непочатенко В. О. Digital-технології як основа розвитку туристичної діяльності в Україні. Економіка та держава. 2020. №7. С. 93-98.
49. Адамовська М., Зубко Т. Туризм в епоху digital-комунікацій. Вісник національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. 2021. Том 4, №1. С. 30-39.
50. Марусей Т. В. Віртуальна екскурсія як напрямок розвитку сучасного туризму. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-75>.
51. Попова М. О., Арестов С. В., Шуптар-Пориваєва Н. Й. Пріоритети розвитку сучасної туристичної діяльності. Причорноморські економічні студії. 2021. Вип. 62. С. 107-112.
52. Location. URL: <https://location4film.com.ua/uk/locations/canyons/45>
53. Мандруй Україною. URL: <https://ua.discover.net.ua/locations/aktovo-canyon>
54. День.Київ.юа. URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/podorozhi/aktovskyy-kanyon>
55. Zruchno.travel. URL: <https://zruchno.travel/ObjectEntity/ObjectEntity?idCrm=461ded76-bc2f-6fad-b460-58b0138b323b&lang=ru>
56. 24.Lifestyle. URL: https://24tv.ua/lifestyle/ru/chem_porazhaet_buckij_kanon_neverojatnye_foto_ukraina_n992854
57. Коло Край. URL: <https://kolokray.com/f/buki-butskiy-kanyon.html>
58. Planet of Hotels/ URL: <https://planetofhotels.com/ukraina/uman/park-sofievka>
59. Тур в США: Вся Каліфорнія + Всі Каньйони та національні парки URL: <https://w-club.com.ua/usa/tur-v-ssha-vsya-kaliforniya-vse-kanony-i-natsionalnye-parki>

60. Тур індивідуально - каньйони США URL:

<https://www.americantravel.ru/countries/usa/las-vegas/group-tours/kanyony-ssha-8-dney.html>

61. Каньйони в Грузії. URL:

<https://mygeotrip.com/ru/%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BF%D0%BD%D1%8B%D0%B5-%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%BD%D1%8B-%D0%B2-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%B8>

62. Туристичний оператор «КОТЕ». URL: <https://kote.travel/tours/ves-kolorit-gruzii-6-ti-dnevnyj-aviatur-za-235-evro/>

63. ТОВ "ТУРОПЕРАТОР КАЛІПСО УКРАЇНА" URL:

<https://www.kalipsoua.com/europa/georgia>

64. It-Travel URL: <https://www.facebook.com/It-Travel-And-Tour-115520310134255/photos/>

65. Екскурсії Чорногорії. URL: <https://olimpus.me/ekskursiya-kanony-iz-budva>

66. Прокат / оренда мотоцикла без водія URL: <https://www.olx.ua/d/obyavlenie/prokat-arenda-mototsikla-bez-voditelya-IDMrBfr.html>

67. Інформаційний лист про розпорядок роботи фентезі-парку «Нова Софіївка» Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України та ціни на послуги для відвідувачів на 2021 рік URL: https://www.sofievka.org/media/documents/inf_letter_new_sof.pdf

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Диплом I ступеня

у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт «Туристичні
перлини України», Уманський національний університет садівництва
(2021р.).

ДИПЛОМ

I СТУПЕНЯ

Уманський національний університет садівництва

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

Баліцька Анастасія Євгенівна

здобувач вищої освіти
Одеської Національної академії харчових технологій
за перемогу у Всеукраїнському конкурсі
студентських наукових робіт
«Туристичні перлини України»

Ректор Уманського НУС

Олена Непочатенко

Умань – 2021

Каньйони Грузії

Рис. Б.1 – Каньйон Мартвілі

Рис. Б.2 – Каньйон Окаце

Рис. Б.3 – Міст каньйону Окаце

Рис. Б.4 – Каньйон Дашбаші

Фото з мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах

Рис. В.1 - Арбузинський каньйон

Рис. В.2 - Актовський каньйон

Рис. В.3 - Каньйон річки Синюхи

Рис. В.4 - Буцький каньйон

Рис. В.5 - Парк Софіївка

Рис. В.6 - Парк Софіївка

ДОДАТОК Г
ПРЕЗЕНТАЦІЯ
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Додаток Г.1

Слайд 1

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра туристичного бізнесу та рекреації

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДО
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА
на тему:
Розробка та просування туру «Каньйонами України»

ВИКОНАЛА:
БАЛІЩЬКА АНАСТАСІЯ ЄВГЕНІВНА
ЗДОБУВАЧКА СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
«МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ»

КЕРІВНИК:
К.Т.Н., ДОЦЕНТ КАЛМИКОВА ІРИНА СЕМЕНІВНА

ОДЕСА 2022

Додаток Г.2

Слайд 2

Мета, завдання роботи, об'єкт та предмет дослідження

Метою дослідження було ознайомлення з головними тенденціями розвитку туризму у каньйонах задля визначення основних рис каньйонів як об'єктів туризму і покращення організації та просування туру «Каньйонами України».

Завданням роботи передбачено:

- дати характеристику каньйонам як унікальної пам'ятки природи і об'єктам туристичної привабливості;
- проаналізувати та дослідити найвідоміші каньйони світу та їх цінність як об'єктів туризму;
- проаналізувати пропозиції турів на світовому ринку;
- охарактеризувати каньйони України;
- розробити маршрут, технологічну карту та програму туру «Каньйонами України»;
- обґрунтувати впровадження інноваційних цифрових технологій;
- зробити розрахунок вартості туру «Каньйонами України».

Об'єктом аналізу, узагальнень і дослідження є процес розвитку туризму у каньйонах.

Предмет дослідження – розробка та просування туру «Каньйонами України».

Додаток Г.3

Слайд 3

Наукова складова

Основні положення та результати наукової роботи доповідались, обговорювались і отримали позитивну оцінку на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт «Туристичні перлини України» в Уманському національному університеті садівництва (2021р.). За результатами нагороджена дипломом І ступеня

Додаток Г.4

Слайд 4

Поняття каньйону

Каньйон - з іспанського cañón - «труба, ущелина». Це глибока вузька долина з дуже крутими, нерідко стрімкими схилами і вузьким дном, розмита річкою.

Види каньйонів:

- Каньйон типу гір;
- Бокс – каньйон;
- Слот Каньйон;
- Каньйон підводних човнів.

Додаток Г.5

Слайд 5

Найвідоміші каньйони світу

Один з найбільших каньйонів у світі і є надзвичайно популярним місцем для туристів, які відвідують США з усіх куточків світу. Гранд-Каньйон глибиною в середньому 1600 метрів і має обсяг 4,17 трильйонів кубометрів. Це одне з семи природних чудес світу.

Гранд-Каньйон (Арізона, США)

Додаток Г.6

Слайд 6

Найвідоміші каньйони світу

Каньйон річки Тари знаходиться під захистом ЮНЕСКО, будучи частиною його Всесвітньої спадщини. Навіть із найвищих піків можна почути громоподібний звук більш ніж 40 водоспадів, що занурюються в цей дивовижний каньйон, який простягається більше, ніж на 82 кілометри.

Каньйон річки Тари (Чорногорія)

Додаток Г.7

Слайд 7

Найвідоміші каньйони світу

Долина Каперті (Австралія)

Цей величний каньйон є найбільшим в Австралії і відомий своїм бурхливим пейзажем. Через свій вік, Долина Каперті не така глибока як деякі інші каньйони в цьому переліку, але нестачу глибини вона заповнює своїм розміром. Долина Каперті на 1 кілометр ширше і на стільки ж довша, ніж Великий каньйон

Додаток Г.8

Слайд 8

Найвідоміші каньйони світу

Ущелина Калі Гендекі (Непал)

Річка Калі, яка проклала свій шлях через Ущелину Калі Гендекі в Непалі, ще давніша, ніж високий гімалайський гірський ланцюг, який її оточує.

Точна глибина гігантської Ущелини Калі Гендекі обговорюється, тому що не всі згодні з висотою її краю. Однак, якби глибина була виміряна від найвищих піків з обох сторін і вниз до річки, то це був би найглибший каньйон у світі з глибиною приблизно 6800 метрів.

Додаток Г.9

Слайд 9

Цінність каньйонів як об'єктів туризму

- Майже у всіх каньйонах, задіяних у наданні туристсько-рекреаційних послуг, прокладені стежки із пішохідними маршрутами, де обладнані оглядові майданчики.
- У каньйонах є підвісні мости, якими прокладено пішохідні та велосипедні маршрути.
- Популярністю серед туристів користуються маршрути, які можна подолати на конях, мулах, віслюках.

У каньйонах розвинутий:

- альпінізм,
- скелелазіння,
- водний туризм (рафтинг, каякінг, каньйонінг),
- парашутеризм,
- дельтапланеризм,
- спелеотуризм.

Види активного та пасивного відпочинку в каньйонах:

- медитація,
- милування пейзажами,
- прийняття сонячних ван,
- сплави по річці на байдарках,
- рибальство,
- природний гідромасаж в порогах,
- родонові води,
- купатися у солоній воді,
- покататися на байдарках,
- політати на парашутах завдяки сильним вітрам,
- екскурсії на вертольотах чи повітряних кулях, які дають можливість побачити каньйони з висоти
- спуститися на канаті через каньйон
- зупинки з наметами,
- пікніки.

Додаток Г.10

Слайд 10

Дністровський каньйон

- Один з семи чудес України.
- Найбільший каньйон в Україні.
- **Довжина:** 250 кілометрів.
- **Види відпочинку:** активний, екстремальний та пасивний - відвідування, зупинки з наметами, сплави по річці, рибальство, милування пейзажами.
- **Місце знаходження:** в межах Тернопільської, Хмельницької, Івано-Франківської та Чернівецької областей.
- **Як дістатися:** на автомобілі або на автобусі.
- Для цього необхідно дістатися до Івано-Франківська або Тернополя, а звідти відправлятися до сіл, що знаходяться поруч з каньйоном (Хмелева, Михальче та інші)

Додаток Г.11

Слайд 11

Буцький каньйон

- Розташований на річці «Гірський Тікич».
- Гранітними породами, через які протікає річка - два мільярди років.
- Тут була збудована перша в Україні гідроелектростанція.
- **Довжина:** близько 2,5 км.
- **Види відпочинку:** екстремальний.
- **Місце знаходження:** Черкаська область, селище «Буки» Маньківського району.
- **Як дістатися:** найзручніше на авто. Відстань від Києва менше 200 км. Також можна доїхати до Жашкова, а звідти вже маршруткою або автобусом до селища Буки (40 хвилин).

Додаток Г.12

Слайд 12

Тетеревський каньйон

- Протікає річка Тетерів.
- Покритий лісом, де ростуть 500-річні дуби.
- **Види відпочинку:** активний - часто влаштовують сілави на байдарках. Уздовж неї, в с. Дениші, одне з улюблених місць скелелазів всієї країни. В околицях можна подивитися руїни парку Терещенко і замку Радомисль.
- **Місце знаходження:** Житомирська область, село Дениші.
- **Як дістатися:** доїхати до села Дениші з міста Житомира.

Додаток Г.13

Слайд 13

Каньйон річки Синюхи

- *Синюха* - одна з найчистіших річок України.
- Тут гарний листяний ліс.
- Є місцева визначна пам'ятка - будівля старого водяного млина, побудованого у 19 столітті.
- **Довжина річки:** більше 100 кілометрів.
- **Види відпочинку:** пасивний, активний - пікніки, піші прогулянки.
- **Місце розташування:** Кіровоградська область, поблизу села Тернівка.
- **Як дістатися:** їхати по трасі Київ - Одеса, повернути біля міста Умань в сторону Новоархангельська.
- Від головної дороги село Тернівка знаходиться в 50 кілометрів. Краще добиратися до каньйону річки Синюхи власним транспортом або замовити екскурсію.

Додаток Г.14

Слайд 14

Коростишівські гранітні кар'єри

- **Інша назва:** «Гранітний каньйон».
- Природна краса створена людськими руками.
- У 90-ті роки зі здобуттям Незалежності каньйон - кар'єр загопили.
- Навколо росте хвойний ліс.
- Тут граніт почали добувати у 19 столітті.
- Граніт має магматичне походження.
- Є припущення, що можливо на місці Коростишівського каньйону був вулкан.
- Граніт з Коростишівського кар'єру був використаний при зведенні двору Маріївського палацу та при побудові сходів до Верховної Ради.
- **Види відпочинку:** активний, пасивний - можна пограти в футбол - перекинути диск з лівого боку кар'єру на правий; альпінізм; пікніки; прийняття сонячних ван; походи з наметами.
- **Місце розташування:** Житомирська область, Коростишівський район, місто Коростишів.
- **Як дістатися:** Із Києва автошляхом Е40 до Коростишева (105 км). Після заїзду в місто повернути на другому повороті ліворуч, далі прямий шлях до каньйону.

Додаток Г.15

Слайд 15

Смотрицький каньйон

- Пам'ятник природи загальнодержавного значення в Україні.
- Протікає річка Смотрич.
- На берегах Смотрича знайдено близько 360 видів рослин.
- Багато видів надзвичайно рідкісних рослин, занесених до Червоної книги.
- Кам'яні стіни навколо річки сягають 50 метрів.
- **Фішка місця:** автомобільний 370-метровий міст, який проходить через каньйон. Його називають Лань, що біжить. Він є копією моста Шарлотти в Люксембурзі.
- **Види відпочинку:** пасивний, активний – кемпінг, пікнік.
- **Місце розташування:** Хмельницька область, місто Кам'янець – Подільський.
- **Як дістатися:** доїхати до Кам'янця-Подільського залізничним або автомобільним транспортом.

Додаток Г.16

Слайд 16

Станіславський каньйон

- **Інші назви:** «Херсонські гори», «Гранд Каньйон Станіслав», «Балки Байдіха».
- Розташований на березі Дніпровської затоки.
- Тут український музикант Юрій Скрабін зняв кліп на пісню «Місця щасливих людей».
- **Види відпочинку:** пасивний, активний (медитація, пікнік, покупатися у солоній воді, покататися на байдарках, політати на парашютах завдяки сильним вітрам).
- **Місце розташування:** Херсонська область, селище Станіслав.
- **Як дістатися:** на автобусі – від Херсона їхати до міста Станіслав; на авто – з міста Херсона їхати по трасі Т1501 до смт Станіслав. При заїзді до селища треба буде повернути ліворуч.

Додаток Г.17

Слайд 17

Гранітно-Степове Побужжя

- Це ландшафтний парк створений у 1994 році і займає площу 7394,3 га.
- Включає в себе Каньйони Миколаївщини: Актоський, Арбузинський, Петропавлівський.
- Каньйон Південного Бугу має унікальний рекреаційно-оздоровчий потенціал. Є ділянки, які використовуються для оздоровлення: природний гідромасаж в порогах, родонові води.
- **Види відпочинку:** екстремальний, спортивний, оздоровчий (рафтинг).
- **Місце знаходження:** на межі Подільської і Придніпровської височин і охоплює річкову долину Південного Бугу с. Миття до с.г. Олександрівка, а також каньйоноподібні притоки: Великої Корабельної, Бакшаді, Мертвоводу - в межах Миколаївської області.
- **Як дістатися:** можна добратися від Миколаєва своїм ходом або рейсовим автобусом до міст Первомайськ або Южноукраїнськ.

Додаток Г.18

Слайд 18

Актоський каньйон

- **Інша назва:** «Долина Дикого».
- Протікає невеличка річка Мертвовод.
- По легенді, древні сафи відправляли по її течії з останній шлях своїх парів.
- Геродот називав цю річку Есхалпей, що в дослівному перекладі означає "мертва вода".
- Це один з найстаріших діючих суїч в Європі, сформований з вулканічних порід. Мора тут висихає бо міліонів років тому.
- Вважається єдиним в Європі, який по геолого-ландшафтним показникам з точністю повторює знамениті каньйони Північної Америки.
- **Довжина:** 5 км.
- **Місце знаходження:** поблизу села Актово Вознесенського району.
- **Як дістатися:** поїздом (одеський напрям) або автобусом (с. рейс з Миколаєва, Одеси, Києва) до м. Вознесенськ. Звідти маршрутною до с. Тривраття (20-40) хвилин. Можна добратися прямо до каньйону на таксі; на авто: по Миколаївській трасі в сторону Вознесенська, перед ним (якщо плати з Києва чи з заходу) або після (якщо їдете зі сходу) повернути за показаннями на село Тривраття. В каньйон на машині не заїхати.

Додаток Г.19

Слайд 19

Арбузинський каньйон

- **Інша назва:** Малий Асторський каньйон (розташований поблизу від Асторського каньйону).
- Протікає невеличка річка Арбузника.
- За легендою своєю назву річка отримала в стародавні часи, оскільки по ній активно вівся сплав хазунів вниз по течії.
- Можна зустрітися з частиною каньйону в Австрії.
- У Відні знаходиться виставка каменів, зібраних в усіх куточках планети. Є тут і екземпляр, який був привезений з України.
- **Довжина:** 1,5 км.
- **Види відпочинку:** пісаний, сімейний (злітає екшнбординг суніца, яка килимом висталає ландшафт).
- **Місце знаходження:** недалеко від села Трикрата і Астора.
- **Як дістатися:** доїхати до м. Вознесіння, від Вознесінська до села Трикрата дістатися маршрутною таксі, а потім йти пішки до каньйону (40 хвилин) або замовити таксі для поїздки з Вознесінська в Астору (приблизно 40 хвилин).

Додаток Г.20

Слайд 20

Петропавловський каньйон

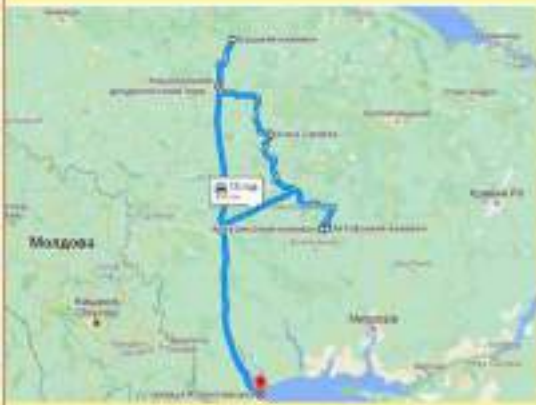

- Каньйон на річці Мертвовод
- Скрутний рельєф місцевості не дає можливості сплаву по річці, але привабливий для шанувальників екстриму, скелелазів і альпіністів.
- **Місце знаходження:** поблизу села Петропавлівка Братського району Миколаївської області
- **Як дістатися:** доїхати від м. Миколаєва до села Петропавлівка.

Додаток Г.21

Слайд 21

Маршрут мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах

Мототур «Каньйонами України» у наметах за маршрутом Одеса – Арбузинський каньйон – Актовський каньйон – каньйон річки Синюхи – Буцький каньйон – Національний дендрологічний парк «Софіївка» у м. Умань – Одеса на 1 ніч та 2 дні.

Додаток Г.22

Слайд 22

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ТУРИСТИЧНОЇ ПОДОРОЖІ ЗА МАРШРУТОМ

• Назва маршруту <u>«Каньйонами України»</u> • Вид маршруту <u>мотоциклетний</u> • Протяжність маршруту <u>890 км, у тому числі пішки 7 км</u> • Кількість туристів у групі <u>10</u> • Тривалість подорожі: <u>2 дні й 1 ніч</u> • Початок обслуговування: <u>07:30 год.</u> • Закінчення обслуговування: <u>23:20 год.</u>	Умови та організація харчування на добу (з вказанням меню): • Сніданок <u>бутерброди, чай з цілющих трав</u> • Обід в кафе (у вартість туру не входить) • Вечеря <u>картопля та овочі запечені на багатті, юшка з риби</u>

Додаток Г.23

Слайд 23

Програма мототуру «Каньйонами України» з ночівлею у наметах		
День	Час у дорозі	Маршрут туру
Перший	07:30-08:30	Дорога з м. Одеси до Арбузинського каньйону
	12:30 – 13:40	Обід в кафе (у вартість туру не входить)
	13:40-15:40	Оглядна екскурсія по лабіринтам каньйону. Відвідаєте сканію «Пуп землі» та білі скелі.
	15:45-16:00	Дорога з Арбузинського каньйону до Актоського каньйону
	16:00-18:00	Оглядна екскурсія: «Доліна динозаврів», «Малтий Крест» – саме так називають Актоський каньйон. Відвідаєте гранітні скелі, стрімкі скелі, величезні камні бреші ковсають над рікою Мерквюк. Побачите чудові диоби, павоки, водоспади, збісок зможете, кельси та галієни. За бажання можна зайнятися скалолазанням.
	18:30-21:50	Дорога з Актоського каньйону до Каньйону річки Синюхи
	22:00	Зупинка для ночівлі у наметах. Вільний час. За бажанням збір білих багатів, вечір (картонки та овочі запечені на багатті, юшка з риби).
Другий	6:00 – 8:00	Зупинка відпочинку. Рибальство.
	8:00 – 8:30	Сніданок.
	8:40-11:00	Оглядна екскурсія. Переїждо річку біля старого водного млина. Катання на човні за бажанням.
	11:40-13:30	Дорога з Каньйону річки Синюхи до Ботського Каньйону
	13:30 – 14:30	Обід в кафе (у вартість туру не входить)
	14:30-16:00	Оглядна екскурсія. Відвідаєте гранітний довготривалий водоспад-перекат „Вир“. За бажання можна пройти поскіли біля водоспаду, озерами коси у огорожу воду. Біля самого водоспаду відвідаєте останній водний млин, де на сьогоднішній день від нього зберігся лише фаянсовий. Побачите річку перекат в Україні гідроміністростанції. Відвідаєте Раціоналу сканію. За бажанням можна зайнятися скалолазанням.
	16:10-17:00	Дорога з Ботського Каньйону до національного дендрологічного парку «Софіївка».
	17:00 – 20:00	Прогулянка по парку. Вечір в кафе на території парку (у вартість туру не входить).
	20:00-21:30	Дорога до дому з дендрологічного парку до Одеси

Додаток Г.24

Слайд 24

Вартість мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах	
Маршрут туру	Вартість, грн.
Витрати на паливо за маршрутом Одеса – Арбузинський каньйон – Актоський каньйон – каньйон річки Синюхи – Ботський каньйон – Національний дендрологічний парк «Софіївка» з м. Умань – Одеса (890 км) на 1 мотоцикл з двома особами	$890/100 \cdot 8,5 \cdot 52 = 3933,8$ де: 890 км – довжина маршруту 8,5 л – витрати палива на 100 км 52 грн. – ціна 1 л бензину А-95
Витрати на паливо за маршрутом на 1 особу	1966,9
Вартість ночівлі в орендованому наметі на 1 особу	200
Вартість вечері (картонки та овочі запечені на багатті, юшка з риби) на 1 особу.	200
Вартість сніданку на 1 особу	100
Вартість візнього квитка для дорослих до національного дендрологічного парку «Софіївка».	100
Супровід та екскурсійна обслуговування дослідженням мототуризм	500
Собівартість туру на 1 особу, грн.	3066,9
Умовно-постійні витрати туристичної фірми (10 %)	306,69
Прибуток тураператора (15 %)	460,0
Податок на додану вартість (20 %)	613,38
Туристичний збір	30
Загальна вартість туру на одну особу	4476,97

Додаток Г.25

Слайд 25

Для просування мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах запропоновано:

- ✓ використання соціальних мереж (Facebook, Instagram); блоги (WordPress, TypePad, Blogger, Tumblr); мікроблоги (Twitter); спільне використання контенту (YouTube, Vimeo, Flickr, Slideshare); соціальні закладки (Facebook Like, Digg, Reddit, StumbleUpon); послати геозначки (Foursquare, Gowalla, Facebook Places, Loopt);
- ✓ впровадження Інтернет-маркетингу шляхом проведення мобільної реклами, використання чат-ботів і месенджерів;
- ✓ проведення спільних маркетингових заходів з метою стимулювання продажу мототуру «Каньйонами України» з ночівлею в наметах;
- ✓ необхідно випустити документальний фільм «Каньйони України» і відеореєстрації для телебачення;
- ✓ створити блог новин про каньйони України;
- ✓ розробка інформаційних буклетів про каньйони України;
- ✓ організація рекламних поїздок в мототур «Каньйонами України»;
- ✓ віртуальна реальність (VR) як інноваційна технологія експоненційно увійшла в індустрію туризму, щоб захопити увагу спробувати віртуальну подорож перед її придбанням;
- ✓ доповнена реальність (AR) дозволяє туристам побачити на місці відвідування не тільки те, що представляється звичайному погляду, а й за допомогою девайсів (окулярів і смартфонів) побачити, як виглядав цей об'єкт екскурсії в давні часи;
- ✓ проведення міжнародних семінарів по туризму з відвідуванням каньйонів в Україні

Додаток Г.26

Слайд 26

Привабливі сторони мототуризму

- 1. Економічність. Так як основним видом пересування є мотоцикл, за рахунок чого витрати на транспорт під час подорожі будуть скорочуватися.
- 2. Туристичні пам'ятки. Правильно підібрані мототури завжди проходять в місцевості яка багата своїми туристичними ресурсами.
- 3. Міжнародність. В даному виді туризму, є можливість згуртувати туристів з різних куточків землі за рахунок загального хобі, таким чином є шанс, не тільки отримати задоволення від туру, а ще знайти нових друзів, які будуть розділяти любов до подорожей на мотоциклах.
- 4. Поділ за рівнями складності. Незалежно від того хто турист, новачок або майстер спорту, є можливість підібрати маршрут конкретно під рівень навичок.

Додаток Г.27

Слайд 27

Висновок

- досліджено характеристику каньйонам як унікальної пам'ятки природи і об'єктам туристичної привабливості;
- вивчено історичні та регіональні особливості розвитку туризму у каньйонах;
- проаналізовано та досліджено найвідоміші каньйони світу та їх цінність як об'єктів туризму;
- проаналізовано пропозиції турів на світовому ринку;
- оцінено рекреаційний і туристичний потенціал каньйонів України;
- охарактеризовано каньйони України;
- вивчено види туристично-рекреаційної діяльності в каньйонах України;
- розглянуто пропозиції щодо покращення організації турів до каньйонів;
- розроблено маршрут, технологічну карту та програму туру «Каньйонами України»;
- обґрунтовано впровадження інноваційних цифрових технологій як основи просування туру «Каньйонами України»;
- розраховано вартість туру «Каньйонами України».

Додаток Г.28

Слайд 28

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ !!!

Додаток Д

Перевірка тексту на плагіат

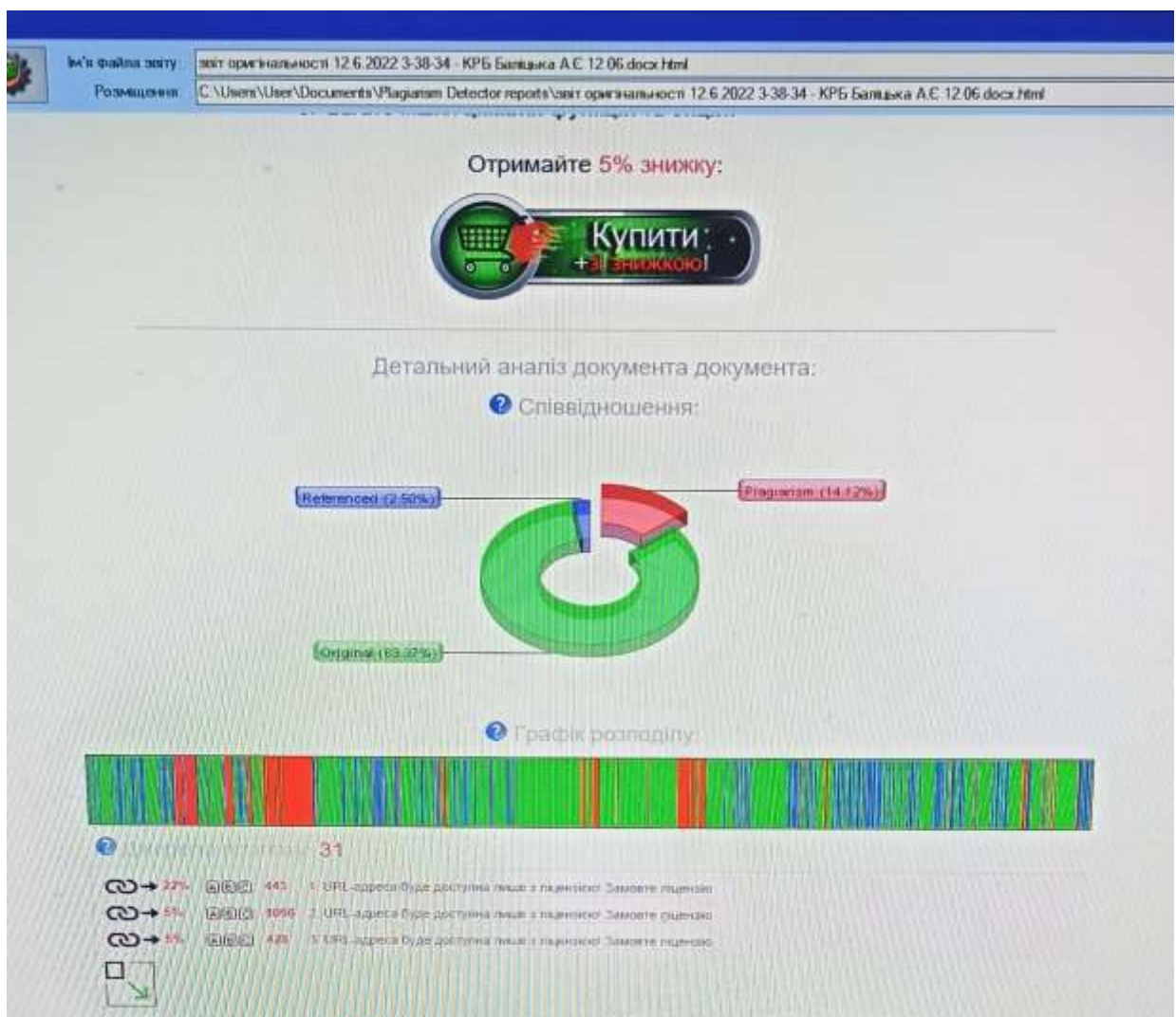
Кваліфікаційна робота бакалавра.

Тема: «Розробка та просування туру «Каньйонами України»»

Засіб перевірки <https://plagiarism-detector.com/>

Унікальність по фразам > 30 %

Унікальність по словам > 30 %

Керівник: _____ Ірина КАЛМИКОВА

Здобувачка: _____ Анастасія БАЛІЦЬКА